

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

De Vsura. De iis, quae ratione usurae restitui debent.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

tum mortale, nimirum, quia aspicio homines sese vulnerantes, aut video lasciuos, & libidinosos actus, aut audio lasciuia verba, aut, prouocantia ad libidinem, quae sit mortale peccatum. Secus vero est, si tantum aspiciendo ludum, qui est peccatum mortale ex lege positua, delector eo, vt tantum ludus quidam est in se. Item licet ludus sit peccatum mortale ex se, non erit mortale peccatum aspiceret, & delectari absque vilo periculo mali consensus in me: si tantum delector eo ludo, vt quid iocofum, vel quid ridiculum, aut gratum sensibus, habet in se, quoniam, tunc non delector in re gesta, sed in modo rei, qui est bonus in se. Raro tamen in aspectu similibus rerum, maxime obscenarum, deest peccatum mortale propter hominum fragilitatem.

DE VSVRA.

DE IIS, QUAE RATIONE vsura restitui debent.

AGENDVm est hoc loco de Restitutione rerum, quae ex vsura acquiruntur. Vnde tota materia de Vsura est in praesentia tractanda. Porro de Vsuris agunt Iurisconsulti C. De vsuris. l. Ad haec. §. l. Ad eos. Item de vsuris tractant Canonistae. 14. quaest. 3. §. 4. & extat Titulus in Decretalibus, in Sexto, & Clementinis, & in Digestis, lib. 22. extant duo Tituli. 1. & 2. De vsuris. Item de nauico faenore. Et C. lib. 4. extat titulus 32. De vsuris. & tit. 31. De nauico faenore. & lib. 7. est titulus 54. De vsuris rei iudicatae. Et lib. 5. est titu. 56. De vsuris pupillaribus. Et lib. 6. titu. 46. De vsuris legatorum, & fideicommissorum. Summistae, Angelus, Rosella, Pisana, Syluester, Armilla, Caietanus, in verb. Vsura. S. Thomas, 2. 2. quaest. 78. & Caietanus ibid. Antonin. par. 2. titu. 1. a cap. 6. vsque ad 11. Gabrielus 4. Distinct. 15. quaest. 11. Maior, eodem lib. §. distinct. quaest. 29. Sotus, lib. 6. De iustitia, quaest. 1. Medina, De rebus restituen. ex vsura per aliquas quaestiones. Conradus de contractib. tract. 2. per 37. quaestiones, & praesertim, a quaestione 22. Adrianus in 4. De restitutione, quaestione qua incipit: Agredior casus particulares. §. Octauo dubitatio, & quaestionibus sequentibus. Nauar. in Commentario de vsuris super cap. Si faenereris, 14. quaest. 3. Et in Manuali, cap. 17. num. 206. Et seq. Couar. lib. 3. Varia. resol. cap. 1. Ioannes de Lignano edidit Tractatum de Vsuris. Item alium scripsit Lupus Geminianus, in quatuor Commentariis diuisum.

Quid sit Vsura.

CAP. I.

NOTANDVM est Primo, Vsutam Graece dici *τὸς* à partu, eo quod sit quidam pecuniae partus, & fructus: Hebraice dicitur *Morsus*, quod sit velut quidam morsus in bonis alterius. Latinis dicitur Vsura ab vsu, siue lucro, quod ex mutuo acquiritur. Dicitur etiam faenus quod sit veluti quidam pecuniae faenus.

Secundo notandum, Vsuram aliquando sumi latissime, pro vsu cuiuscunque rei. Sic enim dicitur lucis, & vitae vsu-

ra. Secundo late etiam pro fructu ex vsu rerum prouenienti vsura ipsam rem. v. g. fructus qui percipitur ex semine mandato tertae vsura ipsam semen, dicitur vsura feminis, id est, fructus. Tertio, pro quaestu, siue lucro, quod ex mutuo recipitur: & hoc modo sumitur in Iure, tam ciuili, quam canonico. Caeterum hoc modo acceptum adhuc in Iure sumitur dupliciter: vno modo late pro lucro, quod ex mutuo vsura sortem nobis accreuit; sed non ex ipsa vi mutui, sed aliunde, nimirum, vel ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; vel ratione periculi, cui mutuum exponitur; vel ratione laboris, aut impensarum, quae probabiliter timentur futurae in mutuo recuperando; vel ratione alterius contractus in ipso mutuo admixti. Secundo sumitur stricte, & proprie pro lucro, quod accipitur ex mutuo ex ipsa vi mutui, & non aliunde.

Tertio notandum, Sicut furtum aliquando accipitur pro re aliena furto sublata; aliquando pro actione, qua res aliena surripitur: sic etiam vsura aliquando accipitur pro lucro ex mutuo acquisito; & dicitur lucrum vsurarium, & turpe: aliquando pro actione, qua ex mutuo lucrum acquiritur, & dicitur peccatum vsurae.

Vsura solet multis modis definiti. Sed Lupus Geminianus in suo tract. de Vsuris, comment. 1. §. 1. nullam definitionem Vsurae probat, vt bonam. Cui videtur accedere Couarruias loco citato. Et probant; quia nulla est vsurae definitio tradita per genus suum, & differentiam. Item, quia nulla est quae cum definito conuertatur; cum tamen omnis bona definitio conuerteri debeat cum suo definito. Item, quia a Doctoribus non definitur ipsum Vsurae peccatum, quod est accipio lucri ex mutuo, vi mutui, sed definitur lucrum vsurarium.

Caeterum, dicendum est, in rebus mortalibus non esse opus, tam exactas definitiones exquirere, quae genere consentent, & differentia: satis igitur nobis est communis definitio vsurae, bene tamen intellecta. Sic enim definitur communiter: Vsura, est lucrum pecuniae aestimabile, quod ex mutuo vi mutui. Quae definitio colligitur ex his, quae docent Tertullianus, Ambrosius, & Augustinus. Et habetur 14. quaest. 3. §. 1. Accipitur autem in hac definitione lucrum, tam pro ipsa actione lucrificandi, quam pro re ipsa, quam lucrificamus. Deinde accipitur, tam pro pecunia, quam pro quocunque alio commodo pecuniae aestimabili, quale est munus, quod dicitur à lingua, & munus, quod dicitur ab obsequio. Item dicitur (vi mutui) quia crimen vsurae non erit, si vi gratitudinis, amicitiae, beneuolentiae, vel charitatis, vel si ratione damni emergentis, vel lucri cessantis aliquid exigatur, vel quia alias erat nobis ex iustitia debitum, vt dicemus inferius.

Quo iure sit vsura prohibita.

CAPVT II.

PRIMO quaeritur, An vsura fuerit in lege Veteri permiffa Iudaeis tanquam minus malum, quod aliquando in Republica impune ad euitandum alia longe maiora, & longe plura mala permittitur, sicut permittuntur meretricibus? an vero potius permiffa fuerit tanquam licita, Deo nimirum, qui est Dominus omnium rerum, concedente Iudaeis dominium lucri, quod ex mutuo accipiebant?

In hac re certum est apud omnes, esse Iudaeis interdictum vsuram accipere à suis fratribus, id est, Iudaeis: omnes enim Iudaei in sacris litteris aliquando dicuntur fratres, hoc est, genus, & originem ducentes ab eodem capite: & hoc modo Iudaei, Gentes appellabant alienas, seu alienigenas, hoc est, alterius generis, & originis. Vnde Deuteronomij 23. aperte dicitur: [Fratri tuo non faeneraberis.] Quare tota difficultas consistit, an auctoritate Dei esset licitum Iudaeis vsuras in vniuersum accipere

Gentibus; an vero solum esset illis permiffum huiusmodi vsuras accipere impune: nam certum est, permiffum esse illis huius generis vsuras accipere. Nam *Deut. 32.* vbi dicitur: [Non feceraberis fratri tuo ad vsuram pecuniam,] statim subiungitur: sed alieno.

Sunt igitur duæ opiniones: Prima asserit, non esse illis permiffam, vt licitam, sed vt minus malum impune factum. Ita S. Thomas 2. 2. *quæst. 78. artic. 1.* & Caietanus *ibidem*, Hostiensis in *Summa, Tit. De vsuris. §. In aliquo*, Cardinalis Clem. 1. *de vsuris. §. fin. quæst. 13.* Anania, *cap. 1. de vsur.* Turrecremata, 14. *quæst. 3. cap. fin.* Sotus *lib. 6. de Iustitia, quæst. 1. art. 1. ad 2.*

At secunda opinio, fuisse Iudæis permiffam vsuram ex auctoritate Dei, tribuentis eis Dominium lucri per vsuram accepti. Ita Maior, in 4. *distinct. 15. quæstio. 29. §. 3. Argumento.* Medina *tractatu citato, quæst. 2.* Gabriel, in 4. *distin. 15. quæstio. 11. artic. 1. Notab. 2.* Romanus *singulari 261.* Hippolytus *l. 1. §. Præterea. nume. 65. ff. de Custodiis.* Sozinus, in *Reg. Accipere vltra sortem, ad finem*, hanc vtamque opinionem putat esse probabilem. Antoninus, *part. 2. titu. 1. cap. 6. §. 2. & Conradus, de contractibus, quæst. 24. & Couarr. loco citato, num. 7.* At vero Sotus, sentit hanc secundam opinionem difficillime posse defendi; & probat: Primo, quia non potuit Iudæis esse licitum vsuras accipere ex gentibus, ob scandalum, quod ijs dabitur, ac si diuina lex admitteret vsuras tamquam licitas. Secundo, quia alibi in scriptura, in genere reprehenduntur ij, qui mutant cum vsuris; & laudantur, qui non accipiunt vsuras, vt videtur est *Exechiel 18. Psalmo 71. & Psalmo 14. & Ieremia 15.* Tertio, quia alioqui gentes auerterent a cultu veri Dei. Vltimo, quia non erat licitum Iudæis ex aliqua dispensatione Dei. Nam cum vsura, quando ex vi mutui accipitur, sit ex sua natura mala: in his, quæ sunt ex sua natura mala, non potest cadere dispensatio etiam diuina. Cæterum in hac redicendum est, opinionem secundam esse valde probabilem: nam eam aperte habet Ambrosius, *lib. de Tobia, cap. 15. & referunt, 14. quæst. 4. cap. finali:* & ratio, id probat; quia, vt inquit Ambrosius, ab his, quos iure belli possumus occidere, licite possumus bona temporalia auferre, cum publica adest Principis auctoritas. Item, Deus est Dominus omnium bonorum, ergo iure poterat, lucrum à Gentibus per vsuras acceptum, & transferre in Dominium Iudæorum.

Ad argumentum vero sic Respondetur. Ad primum: Non erat notum Gentilibus, quod Iudæi vsuras, ab ipsis acciperent tamquam licite ex lege concessas, sed tamquam impune in lege permiffas: hoc autem non erat scandalum ipsis præbere.

Ad secundum, In alijs scripturæ locis Veteris Testamenti reprehenduntur Iudæi de vsuris; quia eas accipiebant, non solum à Gentibus, sed etiam ab ipsis Iudæis, quod erat in lege prohibitum.

Ad tertium Respondetur, sicut ad primum.

Ad vltimum non dispensabat Deus, vt Iudæi vsuras acciperent, vi mutui: hoc enim est intrinsece, & per se malum; sed dominium concedebat eis lucri per vsuram accepti; quia Deus dominus erat illius lucri.

Secundo quaeritur, An in Nouo Testamento aperte sit vsura prohibita in illis verbis, *Luce 6.* [Mutuum date, nihil inde sperantes:] Respondetur ex communi Theologorum, & Canonistarum sententia, vsuram prædicto loco Evangelico, esse prohibitam à Christo Domino, ita vt illis verbis partim consilium continetur, quatenus dicitur [Mutuum date] partim præceptum, quatenus dicitur [Nihil inde sperantes] Sotus vero, in eo loco, quem resuli, ait, prædicto Evangelij loco non aperte contineri prohibitionem vsuræ; quia sensus illius loci est, vt mutuemus absque spe retributionis, siue remunerationis, & hoc solum est consilium. Et quoniam in *cap. Quia. & cap. Super, de vsuris*, manifeste dicitur, vsuram in vtroque Testamento esse prohibitam; Respondet Sotus, esse prohibitam in Nouo Testamento in alijs locis.

Cæterum dicendum est contra Sotum, cum communi opinione Theologorum, & Canonistarum, in dicto Evangelij loco esse prohibitam vsuram. Nam hoc sensu intelligitur sic proxime allatus Evangelij locus à Papa in cap. Consultat, de vsuris, & in Concilio Lateranensi, sub Leone X. *sess. 10.* Et certe vsuræ prohibitio, argumento à minori, ex eo loco colligitur. Nam Christus Dominus ait; vt ob mutuum remunerationem non speremus, ergo multo minus sperare debemus ex mutuo lucrum. Dices, id non esse præceptum, sed solum consilium: ergo Respondet, vt infra dicemus, ex mutuo licite sperari posse remunerationem vi gratitudinis, charitatis, & beneuolentiæ, non tamen tamquam debitam ex vi mutui.

Tertio quaeritur, An Iure ciuili vsura sit prohibita? Respondetur, quorundam opinionem esse, Iure Ciuili Digestorum, & Codicis esse quidem permiffas vsuras: sed non tamquam licitas, sed sicut in Republica permittuntur minora mala, vt meretrices, ad euitanda maiora peccata. Ita Sotus *lib. 6. de Iustitia, quæst. 1. art. 1.*

Sed re vera dicendum est, Iure Ciuili communi tamquam licitas permitti vsuras; dummodo immodicæ non essent, vt docet Couarruias; *lib. 3. Variar. resolutionum, cap. 1.* Nam in l. *Placuit, & l. Etiam, & l. Quod in stipulatione, ff. de vsur. & in l. Lella, ff. de Rebus creditis, si certum petatur*, videntur vsuræ, vt licitæ approbati. Item, in l. *Eos, & duabus sequentibus. Cod. de vsur.* aperte conceditur actio ad exigendas vsuras Lege consuetas, & negatur repetitio vsurarum iam solutarum: & coguntur, qui contraxerunt, vsuras soluere: quæ omnes Leges ciuiles in Iure Canonico corriguntur, & abrogantur, vt constat ex *cap. allatus de vsuris, & Clem. 1. de vsuris.*

Notandum est, Iure ciuili in prædictis legibus permitti vsuram centesimam, hoc est, vt recte explicat Sotus, loco citato, & Lupus Geminianus, *de vsuris, Comment. 3. nume. 42. & sequent.* Couarr. *lib. 3. Variarum resolutionum, cap. 2.* Budæus *de Asser. lib. 1.* quæ soluebatur singulis mensibus, vnum pro centum mutuat, ita, vt singulis annis duodecim soluerentur pro centum; & quia huiusmodi vsura erat admodum grauis, solum permittebatur in pecunia traiectionis, id est, cum quis mutuabat mercatorij traiectione eam pecuniam permare: nam traiectionis pecunia dicebatur, quæ trans mare vehitur periculo creditoris, si nauis pereat, l. *Traiectionis, ff. de vsuris, & l. 1. Cod. de Nautico fauore.* Item bestes vsuræ erant, cum soluebantur duæ partes ex tribus partibus centesimæ; hoc est, octo pro centum quolibet anno. Semilles vsuræ erant, cum soluebatur dimidia pars centesimæ; hoc est, sex pro centum quolibet anno. Trientes vsuræ erant, cum soluebantur quatuor pro centum. Quadrantes vsuræ, cum soluebantur tria pro centum. Quintunces, cum soluebantur quinque pro centum, vt recte explicauerunt supra citati Doctores in memoratis locis.

At vero vsuræ vsurarum erant prohibitæ. Verbi gratia, Mutuo tibi centum, vt reddas mihi centum cum lucro duodecim ad annum: erat lege ciuili prohibitum, vt si centum, & lucrum duodecim non soluerentur ad annum statutum, ne exigeretur vsura in anno secundo ex illo lucro duodecim, sed tantum ex centum, sicut primo anno. Et ita semper in alijs annis sequentibus nunquam licebat vsuram exigere ex lucro per vsuras accepto, sed tantum ex ipso capitali mutuo, vt constat ex l. *Placuit, ff. de vsur. & l. Vt nullo. C. de vsur.*

Dices, quomodo igitur hæc duo coherere possunt, nimirum, quod cum Iustinianus Imperator fuerit Christianus, inlertit in l. *Cunctos populos. Cod. de Summa Trinitate*, vt omnes sibi subiecti profiteantur fidem Catholicam; prout est in Concilio Nicæno definita; & nihilominus idem ipse Imperator leges Ciuiles vsuram permittenes non abrogat, cum tamen vsuræ in Concilio Nicæno sint reprobatae, vt constat, *cap. Quoniam. 14. quæst. 4.* Respondetur aliquos asserere, quod Iustinianus Impeta-

tor permisit usuram non quidem ut licitam, sed ut minus malum ad evitandum maius. Sic videtur sentire Glossa, in l. Ad hac. C. de Vsur. & Glossa in cap. Quid dicam. 14. quest. 4. § cap. Quia in omnibus, de Vsur. & Imola, Glemen. 1. de Vsur.

Alij vero aiunt, prædictum Imperatorem permisit usuram ut licitam, secutum civiles leges antiquiores. Ita Panormitanus, in cap. Cum sit. de Vsur. num. 58. Conradus de contrahibus. questio. 22. conclusio. 30. Bartolus, in l. 1. Cod. de Summa Trinitate, & fide Catholice. Iason. ibidem, & Baldus, in l. Ad hac. Cod. de Vsur. Couarru. lib. 3. Variarum resolutionum cap. 1. num. 6. Alciatus lib. 6. Parergon. cap. 20.

Quicquid sit de hoc, siue Iustinianus concesserit usuram ut licitam; siue solum permisit impune, ut minus malum; siue solum approbaverit eas usuras, quæ solvantur ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, vel ratione moræ in solvendo debitum: satis est nobis, usurarum leges Civiles, esse iure Canonico correctas.

Quarto quaeritur, An usura sit iure naturali prohibita? Responderetur ex communi omnium Theologorum, & Iuriconsultorum sententia, usuram esse iure naturali prohibitam. Solus est Carolus Molinæus hæreseos notatus, qui asseruit, non esse contra rationem, modicum quid accipere pro mutuo, quod alteri datur. Unde in hac re tota difficultas consistit in videndo; quænam sit ratio naturalis, qua prohibetur vllum lucrum posse accipi pro mutuo. Sunt enim qui ostendant ex sola ratione naturali, quod mutuum ex natura sua debet esse gratuitum. Sed re vera hæc ratio non probat efficaciter usuram esse prohibitam; sed solum concludit, mutuum transire in alium contractum, si gratis non fiat: sed restat probare illum contractum in quem transit mutuum non factum gratuito, esse prohibitam. Nam dicere quis poterit illum contractum, desinere esse mutuum, sed fieri alium contractum licitum; siue commodatum, dum gratis sit, est quidem commodatum, sed si fiat pretio, desinit esse commodatum, & transit in contractum licite locationis. Similiter depositum sit fiat pretio, transit in contractum licitum custodiæ. Item fideiussor gratis pro alio fideiubet; sed si id faciat pretio, non statim facit illicite. Ergo si mutuum propter lucrum detur, desinet esse mutuum; erit tamen alius contractus licitus.

Alij probant usuram esse prohibitam inde, quod in rebus visu consumptibilibus, ut sunt res in pondere, mensura & numero consistentes; in quibus mutuum, & usura versantur, Dominium non distinguitur ab usu; quia usu ipso tota rei substantia consumitur: sed per mutuum rei Dominium transfertur in mutuatarium, ergo transfertur etiam usus: & pro Dominio rei mutuatur mutuarius non debet nisi tantumdem, quantum accepit mutuo: ergo pro usu rei mutuatur nihil aliud debet. Sed hæc ratio videtur aliquid aliud desiderare: quia dicere quis poterit aliquid modicum lucrum posse accipi non quidem pro Dominio, vel usu rei mutuatur, sed pro ipso officio, vel actu mutuandi, quo benefacimus mutuatario; nondum enim videtur esse probatum hoc officium, & actum debere fieri gratuito.

Alij vero probant, usuram esse prohibitam; quia pecunia, in qua mutuum, & usura versantur, sua natura fructum non parit, nisi industria, & opera venturum: ergo contra rationem naturalem est, ut ex mutuata pecunia lucrum accipiamus; quia illud lucrum non provenit ex ipsa pecunia, sed ex industria, & opera mutuatarij: & ideo pertinet ad ipsum mutuatarium tamquam res sua. Hæc etiam ratio solum videtur probare ex mutuo non posse exigere lucrum, quod est ex industria, & opera mutuatarij, nec aliud lucrum, quod pecunia pariat: Siquidem, ut recte probatur, pecunia ex se fructum non edit.

Sed dicere quis poterit, nondum probari, quod non

possit exigere ex mutuo aliquod modicum lucrum pro officio ipso, & actu mutuandi, quo beneficium mutuatario confertur; non enim videtur esse probatum ratione officii, quod is qui mutuatur, pro beneficio mutuandi non possit aliquid modicum exigere: siquidem is, qui pro alio fideiubet, potest aliquid exigere pro officio fideiubendi, quod gratis non tenetur facere; licet si velit, possit gratis fideiubere pro alio.

Hic igitur positus dicendum est, sufficienti ratione naturali probari usuram esse prohibitam; quia lucrum, quod exigitur, ut licitum sit, iure aliquo, & ex aliqua re debet exigere, quæ res eo ipso, quod ob lucrum datur, non datur gratuito. Sed in mutuo nihil est, pro quo lucrum possit exigere. Primo enim, non est Dominium rei mutuaturæ: nam Dominium illud, quod in mutuatarium transfertur, iuste, & iuxta æqualitatem redditur; cum mutuaturus tantundem reddat, quantum accepit mutuo: ergo si obligatur aliquid ultra illud reddere, contra iustitiam obligatur.

Deinde, non potest exigere lucrum pro usu, vel fructu, vel emolumento pecunie mutuaturæ; tum quia usus pecunie via cum Dominio pecunie transfertur in mutuatarium; tum quia pecunia ex se nullum fructum, & emolumentum parit: ergo nihil est in mutuo, pro quo lucrum possit exigere ultra ipsum mutuum. Et cum obicitur: Potest aliquod lucrum modicum exigere pro officio, & actu mutuandi: Contra hoc est argumentum: Aut officium, vel actus mutuandi habet annexum aliquod onus præter naturam suam, aut non habet: si habet, tunc concedimus pro illo onere posse lucrum exigere, ut infra dicemus, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vel ratione laboris, periculi, vel expensarum, quæ probabiliter timentur future in recuperando mutuo. Quod si non habet, sequitur, ut in mutuo nihil sit, pro quo possit lucrum exigere: nam onus numerandi pecuniam, quæ mutuatur, tum cum fert ipsa substantia mutui: non enim pecunia mutuari potest, nisi numeretur: & numeratio est in bonum vtriusque, mutuantis scilicet, & mutuatarij; nimirum, ut tantundem reddatur, quantum accipitur mutuo, & neuter fraudetur.

Sequitur ex dictis, quare fideiussor possit licite pro fideiubendo lucrum exigere. Nam illud exigere pro obligatione, quæ se obligat ad solvendum creditori, pro debitore: quæ quidem obligatio est pecunia æstimabilis. Nam est obligatio, quæ se obligat ad mutuandum debitori pecuniam, quæ possit statuto tempore suo debitori satisfacere: at veto mutuans, mutuando nullam in se suscipit obligationem, & proinde sequitur, ut si quis se obliget ad mutuandum Titio, quando ipsi liberit, possit lucrum exigere pro illa obligatione; quia illa obligatio ad mutuandum tibi, quando indigueris, revera est pecunia æstimabilis, ut infra dicemus. Unde recte ait Sorus, lib. 6. de Iustitia, quest. 1. art. 2. licite posse aliquem exigere lucrum pro eo quod se obligat ad mutuandum Civitati alicui, vel Communitati, cum sui concines indiguerint. Sic etiam Sorus in 4. Distinct. 15. quest. 2. art. 2. Navat. in Comment. de Vsur. num. 62. Durand. 3. sent. dist. 37. quest. 2. art. 2.

Quo modo dividatur Vsur.

CAPVT III.

VSURA solet dividi in Mentalem, & Realem Mentalem est, quando quis mutuatur eo animo, & intentione, ut lucrum ex mutuo accipiat, non tamen pacificiter cum mutuatario expresse, vel tacite de lucro, Realem vero est, quando quis mutuatur cum pacto expresse, vel tacite accipiendi lucrum ex mutuo. Unde usura mentalis non accipitur in præsentia pro peccato usuræ interiori, distincto

contra omnem actum exteriorem, sed accipitur pro actu exteriori, quo mutuum datur absque vilo pacto accipiendi lucrum ex eo, sed sola spe, & intentione accipiendi.

Sunt igitur tres gradus vsuræ: Vnus, qui solum est peccatum interius: nimirum, cum quis habet voluntatem accipiendi lucrum ex mutuo; sed mutuum non interuenit, quia nihil mutuat. Secundus, quando quis mutuat spe, & intentione lucrum accipiendi ex mutuo; sed nihil paciscitur de lucro sibi solvendo, & hæc dicitur vsura mentalis. Tertius gradus vsuræ est, cum quis mutuat cum pacto expresso, vel tacito accipiendi lucrum ex mutuo: & hæc dicitur, realis vsura. Quare realis vsura dicitur, quoniam in ea re interuenit pactum vsurarium. Mentalis vero dicitur, quoniam non interuenit in ea re pactum vsurarium, sed solum vsuraria intentio.

Secundo diuidi solet vsura realis in expressam, & tacitam. Expressa dicitur, quando est pactum expressum de lucro solvendo: Tacita vero est, quando est pactum tacitum de lucro. v.g. soluitur est Titius mutuo esse vsurus, & modo mutuatans Caio, ait illi: Scis consuetudinem meam in mutuando.

Tertio diuidi solet vsura realis in formalem, & virtualem. Formalis dicitur, in qua interuenit formaliter mutuum cum lucro ex eo. Mutuat Titius Caio centum, vt elapso anno reddat Caius centum, & quinque. Virtualis dicitur, in qua mutuum interuenit solum virtute. v.g. Titius, quia vendit suas merces credita pecunia, vendit eas carius, quam si soluta statim pecunia vendidisset. Est hic mutuum virtute: quia perinde est, ac si mutuasset pretium mercium, vt certo tempore ei solueretur cum lucro. Similiter Titius quia emit merces anticipata solutione, emit eas minoris. Est mutuum hic in virtute: quia petunde est, ac si v. g. centum mutuasset; vt ad certum diem reciperet centum, & decem, quo pretio aestimabatur merces tempore quo tradentur.

Quarto, diuidi solet vsura in vsuras in lucratioriam, punitoriam, restauratoriam. Lucratioria dicitur, quæ sola est propter lucrum ex mutuo. Punitoria dicitur ea, in qua pactum est de poena aliqua solvenda; si mutuatarius in mora fuerit reddendi mutuum tempore statuto. Restauratoria dicitur, in qua pactum est de solvenda aliqua re ex mutuo ratione damni emergentis, vel lucri cessantis; vel ratione periculi, laboris, vel expensarum, quæ probabiliter creduntur futuræ in recuperando mutuo. De quibus omnibus vsuris est differendum, an sint licite, & quo pacto sit obligatio restituendi id, quod per eas accipitur: nam de singulis sunt aliquæ quæstiones, non solum inter Theologos; sed etiam inter ipsos Canonistas, & Iuris Ciuilis consultos.

An ratione damni emergentis possit ex mutuo lucrum exigi.

CAPVT IV.

DAMNVM emergens dicitur, quod patitur in re nostra eo eo, quod mutuumus. v.g. domus mea minatur ruinam; ad quam fulciendam paratam pecuniam habebam, quam tamen tibi mutuo. Item egebam frumento ad familie mee vsum, pecuniam parauerat ad emendum, quam tibi mutuo. Item volebam pecunijs paratis redimere censum, vel as alienum solueret; & quia eas tibi mutuo, censum non redimo, vel ex ære alieno maiores mihi expense proveniunt.

Communis est omnium Theologorum, & Canonistarum sententia ratione damni emergentis posse lucrum exigi ex mutuo. Ita S. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 1. c. q. 77. art. 1. Ratio est manifesta: quia quisque potest se indemnem seruare, nec tenetur alteri subuenire cum damno notabili nostro. Est tamen notandum tria requiri in huiusmodi damno emergente. Primum est, vt reuera mutuum sit causa damni. v.g. domus mea indiget reparacione, nec habeo alias

pecunias ad eam reparandam, nisi quas tibi mutuo, tunc mutuum est causa damni. Si tamen alias habeo pecunias, quibus eam possum reparare, vel meus amicus statim mihi offert alias ad eam reparandam, tunc damnum mihi non provenit ex mutuo. Item, si eram alioqui venditurus merces meas credita pecunia, non possum lucrum exigere eo, quod tibi eas vendendo credita pecunia; quia siue tibi, siue alteri, oportebat me eos hoc modo vendere. Item si eram iturus Florentiam ex Vrbe, & alius conducit meam operam, vt Florentiam contendam, non possum in pactum deducere, vt mihi soluat periculum latronum, quod subibo eundo ex vrbe Florentiam, quia cum alioqui essem iturus, subiturus eram huiusmodi periculum in itinere.

Primo quaeritur, Titius mutuo centum accepit à Caio sub vsuris, & deinde Seius petit mutuo à Titio totidem centum, potest ne Titius illa centum mutuae Seio, eo pacto, vt Seius soluat Caio vna cum sorte vsuras, quas Titius erat soluturus Caio? Duæ sunt opinioniones: Prima asserit esse huiusmodi pactum illicitum, quia Titius lucrum exigit ex mutuo, nec videtur posse excusari ratione damni emergentis. Sic Almainus in 4. distinct. 15. quæst. 2. & Monaldus citatus ab Ang. verb. vsura 1. num. 23. Secunda opinio, huiusmodi pactum ait esse licitum. Sic Angelus loco citato, ubi pro hac opinione citat. Calder. Ioannem Andr. Sic etiam Siluest. verb. vsura 1. quæst. 20. & citat Archidiaconum. Sic etiam Maior, in 4. distinct. 15. quæst. 29. in 7. argumento. Quidam vero distinguunt, dicentes huiusmodi pactum esse licitum, si causa ob quam Titius mutuum accepit sub vsuris à Caio, perseverat; quia tunc Titius mutuando Seio, damnum patitur: si vero causa non perseverat, aiunt non esse licitum.

Sed dicendum est, opinionem secundam simpliciter esse veram; quia reuera Titius mutuando Seio, potest se indemnem seruare: vnde lucrum, quod exigit à Seio, accipit ratione damni emergentis. Item nullam mutuum facit Titius Seio, dicendo ei: Si vis, vt tibi mutuem has pecunias, eas accipe cum eodem onere, quo mihi sunt data.

Secundo quaeritur, An fideiussor, qui pro debitore compulsus est accipere mutuum sub vsuris, vt satisfaceret creditori, possit vsuras, quas soluit creditori, repetere à debitore? De hac quæstione Ang. verb. vsura 2. num. 19. c. verb. Fideiussor, num. 16. Siluest. eod. verb. quæst. 13. qui ex sententia Ioan. Andr. & Panorom. Respondent distinguendo: si fideiussor solum se obligauit pro debitore ad debitum solvendum, & reuera vsuras soluit, vt satisfaceret creditori, tunc non habet ius repetendi eas à debitore; quia sibi imputet, si quidem sponte sua soluit vsuras, cum non esset alioqui obligatus. Item; si vt satisfaceret creditori, promisit se soluturum vsuras simpliciter, absque iuramento, & postea soluit vsuras simpliciter promissas, tunc etiam non habet ius repetendi eas à debitore; quia etiam tunc sponte sua soluit eas: nam simplex promissio vsuratum non habet vim obligandi promittentem. Si vero soluit vsuras, quas promisit cum iuramento se soluturum, tunc habet ius repetendi eas à debitore.

Cæterum hæc distinctio solum videtur habere locum in foro exteriori: nam in interiori foro fideiussor ius habet repetendi à debitore vsuras quas soluit, siue ex iuramento, siue ex simplici promissione; vt pro debitore satisfaceret creditori. Nam fideiussor damnum patitur sub vsuris accipiendo ad soluendum creditori pro debitore: & non est credendum, quod fideiussor solum se obligauerit ad debitum soluendum, sed se obligauit ad illud soluendum in quocunque euentu, & quomodocunque possit, etiam si oportuisset mutuum ab alio accipere sub vsuris.

Tertio quaeritur, Titius debitor non soluit tempore constituto, & ob id Caius creditor compulsus est sub vsuris accipere tantum, quantum erat debitum: An teneatur solvere huiusmodi vsuras ratione damni emergentis? Respondet Ang. verb. vsura 1. num. 20. tenetur, quia Titius fuit in mora soluendi, & ob id Caius passus est damnum, accipiendo

mutuum sub usuris. Sed notat etiam Angelus requiri Primo, ut Caius creditor accipiat mutuum sub usuris necessario, & propter usum necessarios: non enim tenetur Titius soluere usuras, si Caius accepisset mutuum solum ad usum voluntarios, non vitales, vel necessarios. Secundo, dummodo Caius creditor monent Titium, se velle mutuum, ab alio accipere sub usuris; quia fortassis Titius debitor de hoc motus, vel soluisset debitum, vel alio modo prouidisset, ne Caius creditor damnatum pateretur.

*An ex mutuo lucrum possit exigitatione
lucris cessantis.*

CAPVT V.

DE hoc lucro cessante sunt duae opiniones. Prima, asserit non posse in pactum deduci, ut lucrum cessans soluatur ex eo, quod mutuum alteri. Sic Innocentius in cap. fin. de Vsuris. Ioan. Andr. & Ioan. Calde. Petrus de Anch. Ant. de Butrio, ibid. Laur. de Rodolph. in cap. Consuluit, de Vsur. par. 2. quast. 2. Aymon. consil. 389. & hanc sententiam. Secutus est Sorus, lib. 6. de Iustitia, quast. 1. art. 3. conclus. 4. cui videtur fauere S. Thom. 2. 2. quast. 78. art. 2. ad 1. ubi ait, licere ratione domini emergentis lucrum accipere, non tamen ratione lucris cessantis. Idem Durand. 3. dist. 37. quast. 2. ad 1.

Secunda est opinio asserentium lucrum cessans in pactum posse deduci, ut ex mutuo soluatur. Sic Conrad. de Contractibus. quast. 30. Caiet. 2. 2. quast. 78. art. 2. ad 1. Almain. in 4. dist. 15. quast. 2. Adrian. in 4. de Restitutione, quastione qua incipit: Quia tactum est de interesse. Gab. in 4. dist. 15. quast. 11. art. 1. Notab. 2. Maior. eod. lib. 6. dist. quast. 30. Medina, quast. 3. de Rebus per usuram acquisitis. Angel. verb. Vsuras, 1. num. 16. Siluest. eod. verb. quast. 19. Nauat. cap. 17. num. 211. Anton. par. 2. tit. 7. cap. 7. Couar. lib. 3. var. resol. cap. 4. num. 5. ubi citat pro hac sententia, Hostiensium, & Abbatem, in cap. Salubriter, de Vsur. Ananiam, in cap. Conquestus, de Vsur. Atchid. in cap. Vsuras, 14. quast. 3. citat etiam Dec. Alexand. & Romanum.

Hac secunda opinio est communis, & vera: nam lucrum, quod mihi cessat, ex eo, quod mutuo tibi, est pecunia aestimabile, cum sit in spe, & parum distet a damno emergente. Si ergo est licitum iustum exigere ratione damni emergentis, sequitur etiam, ut possim licite exigere lucrum, quod mihi cessat: non enim solum damnus est, quod patimur in bonis, iam re acquisitis, sed etiam, quod patimur in bonis spe habitis. Item si Titius petat ab operario, qui in singulos dies suas operas locare solet, ut non locet hodiernam suam operam, sed in gratiam ipsius Titij aliquid aliud faciat, iure potest operarius a Titio exigere mercedem diurnam, quam accepisset, si operam suam locasset. Similiter si in gratiam meam faber aliquis sua instrumenta fabrilia commodasset, iure potest a me exigere totum lucrum, quod illi cessat. Item piscator potest vendere iactum retis: ergo si meis precibus destitisset a iacendo reti, iure potuisset exigere lucrum, quod acquirere posset ex iactu retis.

Notandum est in primis, conuenire inter omnes Auctores, posse lucrum cessans exigere, quando eumque quis mutuatur inuitus. V. g. Mutuo ego Titio; quia mihi minatur interitum, vel alia graua mala, licet minora morte. Item mutuo Titio; quia vult Rex, aut Princeps, ut mutuem, alioqui, nisi mutuem, timeo probabiliter Regis, vel Principis iram. In his casibus, & similibus dicitur inuitus mutuare. Item conuenit etiam inter Auctores, quod si ab initio, cum ego mutuo, fiat conuentio, ut si mutuarius statuto tempore mihi non soluere, teneatur mihi soluere lucrum cessans ob moram restituendi mutuum: in hoc casu licitum esse mihi huiusmodi lucrum cessans exigere; quia est veluti poena ob moram solutionis, & quia post moram praedictam lucrum cessat mihi mutuo. Tota igitur difficultas inter Auctores est, An quando sponte mea mutuo ex charitate, & beneuolen-

tia, item ob preces mutuarius, licite possim in pactum deducere, ut mihi soluatur lucrum cessans: & in hoc sunt duae illae praedictae opiniones, quarum posterior, ut communis, & vera, est sequenda.

Secundo notandum, conuenire inter Auctores, requiri aliquas condiciones, ut lucrum cessans licite exigatur. Prima est, ut reuera pecunia, quam mutuo, sit parata, & destinata negotiationi, ex qua possim lucrum reportare: alioqui enim lucrum mihi non cessat. Quid si hanc pecuniam, iniquis, habeo destinata negotiationi, & nihilominus alias pecunias habeo ociosas, ergone etiam tunc potero lucrum cessans exigere? Respondetur, posse me exigere, si quidem mutuo hanc pecuniam, quam negotiationi exposui, vel destinavi; non enim teneor, vel hanc extrahere, vel ex alijs pecunijs mutuare.

Quares deinde; Quid si animum mutem, ita ut pecuniam, quam prius animo meo destinaueram negotiationi, amplius negotiationi non destinem? Respondetur, tunc non posse me lucrum cessans exigere; quia pecunia illa desinit esse exposita, aut destinata negotiationi, & consequenter lucrum mihi non cessat ex mutuo.

Secunda conditio est, ut lucrum habeatur in spe certa, siue probabilis: nam si reuera nulla spes est habendi, lucrum non cessat propter mutuum.

Tertia conditio, ut lucrum solum exigatur, quantum speratur futurum deducit impensis, periculis, & laboribus, & proinde minoris aestimatum, quam si iam esset re habitum: nam fructus, qui solum spe habetur, minoris est pretij, quam fructus in re. Quarto ut moueatur mutuarius, de eo lucro.

Quares, an praeterea requiratur etiam, quod quidam, ut Maior, Siluester, Angelus, requirunt, ut is scilicet, qui mutuatur, malit negotium, quam mutuare? Respondetur, hoc non requiri; quia huiusmodi intentio licet possit esse contra charitatem, nullatenus tamen est contra iustitiam; parum enim refert habere hanc intentionem, an non, si quidem, ut diximus, lucrum cessans licite exigi potest.

Quares etiam, an requiratur, ut non sit obligatio ex praeccepto mutuandi? Maior requirit, Siluest. Angel. Respondetur, neque hoc requiri: nam siue ex consilio, siue ex praeccepto mutuemus, licite exigimus lucrum cessans, quia praecceptum mutuandi solum est charitatis: non iustitiae, & lucrum cessans ex iustitia possumus exigere.

Dubium est, quo tempore lucrum cessans possit in pactum deduci, ut solui debeat: hoc nil est aliud quam quaerere, An possimus exigere statim, ut soluatur in fine mutui, an vero solum possit exigi, ut soluatur in fine mutui? Ut respondeamus, notandum est, pactum posse fieri tripliciter ab initio mutationis. Primo, ut tunc aestimetur lucrum cessans, quanti aestimauerit illud vir bonus, & prudens: si conueniat inter Titium mutuantem, & Caium mutuarium (Dabis mihi ratione lucris, quod mihi cessat ex hoc, quod tibi in mutuo, quantum iudicauerit Scius) Deinde ut tanta lucris portio soluenda constituatur, quanta futura esse certo, aut probabiliter creditur lucris cessantis utilitas. v. g. Si Titius operarius solitus locare suas operas diurnas certa mercede, dicat Caio, Quia ob obsequium tuum desisto a locandis meis operis diurnis, dabis mihi duos Iulios Italicos, quia totidem soleo quotidie meas operas locare. Tertio, ut tanta lucris portio soluenda decernatur, quanta probabiliter creditur futura alioqui esse lucris cessantis: ita, ut quia fortassis lucrum cessans esset maius, & fortassis etiam minus, ob dubium, & incertitudinem statuatur media quaedam portio inter illa duo extrema. Sit exemplum: Titius mutuatur Caio centum, ex quibus si negotiationi exponeret, ut destinauerat, poterat lucrifacere octo, & poterat etiam solum lucrifacere quatuor: & ideo propter dubium conuenit inter eos, ut Caius soluatur Titio ratione lucris cessantis, quinque, aut sex.

Secundo notandum, aliquando fieri pactum, ut ratione lucris cessantis soluatur id, quod postea deprehenditur mutuatores desisse lucrifacere ex eo quod mutuauerit.

Tertio notandum, aliquando ab initio mutationis cer-

to sciri, quantum sit lucrum cessans, vt contingit v. g. in exemplo pridem supra posito, de operario solito locare suas operas diurnas, & in artifice solito lucrificare quotidie certum quid ministerio suorum instrumentorum. Aliquando initio non scitur quantitas lucri cessantis: scitur tamen postea, in fine negotiationis, vel temporis statuti. Exemplum sit: eram ego seruaturus meas merces ad tempus, quo plaris aestimandas putabam, vel eram asportaturus ad locum, vbi plus valituras credebam: at vero vendidi tibi hic, & nunc, & postea deprehendimus eas aestimari v. g. centum aureis eo tempore, vel loco, ad quæ seruaturus eram. Aliquando nescitur quantitas lucri cessantis, quia omnino est incerta, cum ex dubio, & incerto penitus euentu pendeat, vt iactus reus ad piscandum, vel vendendum.

His positis, ac prænotatis ad dubium propositum Respondetur, posse deduci in pactum certam, & determinatam lucri cessantis portionem iuxta ea, quæ annotauimus. Nam si certo sciat futura quantitas lucri cessantis, rectè potest initio in pactum deduci, ita vt statim soluiatur, semper tamen deductis impensis, & periculis. Si vero dubia sit, & incerta: potest in pactum deduci, vt in fine tantum soluiatur, quantum deprehendatur fuisse lucrum cessans, vel tantum soluiatur, quantum iudicauerit vir prudens, vel vt certum quid soluiatur, prout plus, minusve iudicatur fore lucrum cessans.

Secundo quaeritur, An in lucro cessante deducendi sunt labores? Respondetur, inter omnes conuenire, pericula, & impensas esse deducenda: sed de laboribus dissentiunt Auctores. Quidam enim aiunt, eos esse deducendos, alij vero negant. Notandum est, labores esse duplicis generis, alios intrinsecos, qui si non fuerint, nullum lucrum edunt: v. g. Operarij non laborans, mercedem non acquirunt, alij labores sunt extrinseci, siue antecedentes, siue comitantes, sit exemplum, eram ego transportaturus meas merces in locum, vbi plaris venduntur in transportando, opus est, vt aliquos labores subeatis, qui non sunt necessarij comuncti eum venditione, nisi tantum, quis ego volo transportare aliud. Vnde dicimus, labores intrinsecos non esse deducendos, quia sunt omnino necessarij: deduci vero debent labores extrinsecos, quia illi non sunt omnino necessarij, nisi ex suppositione: atque ita conciliari possunt Auctores.

Tertio quaeritur, An lucrum cessans possit solui anticipata solutione? Respondetur ex communi omnium consensu non posse solui, sed notandum est, hoc intelligi sic, v. g. Mutuat Titius Caio centum, & quia conuenit inter eos, vt ratione lucri cessantis, Caius soluat Titio quinque, dicitur anticipata solutio, si Titius solui det Caio nonaginta quinque, & ratione lucri cessantis retineat sibi quinque, hoc omnino est illicitum, quia est vsura manifesta: nam perinde est ac si mutuet nonaginta quinque, vt postea sibi reddantur centum. Deinde sic omnino iniustitia Caio mutuatario, quia mutuo petit centum, & tamen ipsi solum dantur nonaginta quinque, retinente sibi quinque eo, qui mutuat: quæ si daret, vt petit Caius, fructum etiam reddidissent ipsi Caio, quo lucro, & fructu priuatur Caius.

At vero non est illicitum, si anticipata solutio intelligatur sic: Mutuat Titius centum Caio, & conuenit inter eos, vt ratione lucri cessantis, Caius soluat Titio quinque, & Titius statim dat Caio mutuo integra centum, & recipit à Caio aliquid aliud, quod aestimatur quinque, v. g. certam portionem olei, vini, frumenti, vel paria gallinarum, quæ dat Caius ratione illorum quinque; de quibus soluendis conuenit inter eos ratione lucri cessantis. Vnde sequitur, vt anticipata solutio semper sit vsuraria, quodcunque soluitur, & detrahatur, vel ex ipsa summa pecuniæ mutuate, vel ex aliqua alia re fructifera, quæ interim dum mutuum redditur, fructum, & lucrum edit ipsi mutuatori; tunc enim mutuator pro mutuo recipit totidem quot dedit, & interim lucratur fructum ex re illa data.

An ratione periculi, cui mutuum exponitur, aliquid ultra sortem exigi possit.

CAPVT VI.

DE hac re tractant Canonistæ in cap. Naviganti, de Vsuris, & Couart. lib. 3. var. resolut. cap. 2. num. 5. Antonin. par. 2. tit. 1. cap. 7. §. 21. Conradus, de Contractibus, quest. 19. conclus. 4. & quest. 39. conclus. 1. Medina, de Rebus restituen. quest. 28. §. Ad secundum argum. Almainus in 4. distinct. 15. quest. 2. Gabr. el, eod. lib. & dist. quest. 11. art. 2. notab. 2. §. Ad idem etiam reducitur Maior, eod. lib. & dist. quest. 31. §. Quartus decimus casus. Caiet. in 2. 2. quest. 78. art. 2. & in Summa. verb. Vsuræ, casu 12. Sorus lib. 6. de Iustitia, quest. 2. art. 1. ad 1. Angelus verb. Vsuræ, 1. q. 37. & 38. Siluest. eod. verb. vers. 10. quest. 34. & 35. Adrianus, in 4. de Restitutione, questione, quæ incipit: Occurrunt circa prius dicta.

Quæritur itaque primò, An quando mutuum, quod Titius dat Caio; est periculo expositum, licitum sit Titio ratione illius periculi aliquid ultra sortem exigere à Caio? Communis est omnium sententia id esse licitum, nimirum quando res ipsa mutuatæ subiacet periculis; vt contingit, quâdo mutuum pecunias alteri per mare eas transfecit: nam in mari communiter solent esse pericula. Item, si mutuum pecunia Titio transportatur per itinera, vel loca latronum, siue hostium. Sed difficultas est, an quando periculum mutui provenit ex parte mutuatarij, qui facile potest ad inopiam devenire, vel qui solet esse fraudulenter, vel malè fidei debitor, possit tunc in pactum deduci, vt ratione huiusmodi periculi, aliquid ultra sortem teneatur mutuatarius soldere? De hoc sunt duæ opinioniones; Prima asserit hoc non posse in pactum deduci. Ita Sorus loco supra citato: cuius etiam sententiæ videtur esse Conrad. q. 39. conclus. 4. & probant; quia sciens; ac volens subire periculum huiusmodi mutuator, & consequenter sibi imputare debet totum periculum; alioqui non mutuet mutuatario infideli.

Altera opinio ait licitum huiusmodi pactum: sic Medina, Corduben. in Summa, quest. 34. in probatione secundæ opinionis, quæ opinio videtur esse probabilior; quia Doctores communiter aiunt, posse aliquid exigi ultra sortem ratione periculi, & loquuntur generaliter nihil distinguentes; an periculum sit in ipsa re mutuatæ, an vero sit ex parte mutuatarij. Deinde, quia omne creditum eo ipso, quod est periculo expositum, est minoris aestimationis. Item quando adest simile periculum, Titius mutuator potest dicere Caio: Ego tibi mutuo; si mihi fideiussorem dederis, & deinde Seius potest pro Caio mutuatario exigere à Caio, eo quod seipsam pro Caio fideiussorem constituit. Sed illud idem lucrum, quod Caius dat Seio, eo quod pro Caio fideiussor, potest Titius mutuator accipere, quia mutui dati periculum in se suscepit. Item nulla est vsura, si ego tibi mutuo hac conditione, si mutuum perierit quicumque casu sortuito, nihil teneatis mihi reddere; si vero saluum fuerit, teneatis mihi sortem reddere cum tanta lucri portione: nam reuera nulla hiic sit iniuria, nec lucrum recipitur ex vi mutui, sed ratione periculi; quia tu potes ad inopiam redigi, vel fraudibus omnino sortem ipsam denegare.

Secundo quaeritur, An sit vsura, si Titius mutuet Caio centum; eo pacto, vt si Titius moriatur intra duos annos, nihil reddere teneatur Caius, sed sibi retineat integra centum: si vero ultra duos annos vixerit Titius, teneatur Caius, solvere illa centum, & quinquaginta? Respondetur ex Nauar. consil. 23. lib. 3. de Vsur. non esse vsuram, quia illa quinquaginta accipit Titius non vi mutui, sed ratione periculi, quoniam potest perdere si moriatur, integra centum, & ea lucrificare Caius.

Tertio queritur, An ratione periculi possim cum mutuario conuenire ea conditione, vt illum obligem ad contractum assicurationis in eundem mecum? id est quætere, An sit usura, si ego tibi mutuem, vt tu obligeris ad in eundem contractum assicurationis mecum: nimirum vt ego mutui quod tibi do, periculum in me suscipiam? Dæ sunt opinioniones, vna est Adriani *quæstione citata* asserentis, posse id fieri absque usura, dummodo mutuator pro assicuratione, qua mutui periculum in se suscipit, iustum lucrum, siue premium accipiat. Et probat à simili, quia sicut non est usura, si ego tibi mutuem ea conditione, vt tu emas à me merces iusto pretio, vel vendas mihi aliquid, vel loces mihi tuas operas diurnas iusta mercede: sic etiam non est usura, si ego tibi mutuem ea conditione, vt in me suscipiam periculum mutui iusto pretio.

Secunda opinio asserit tale pactum esse usurarium. Ita Caietanus, Cotarruias, Conradus, Sorus, & ceteri Doctores communiter supra citati: & hæc opinio est verior: & ratio id manifeste probat; quia obligatio civilis, qua se mihi aliquis obligat per contractum, est pecunia æstimabilis, & consequenter est lucrum. Ergo si tibi mutuem ea conditione, vt tu obligeris ad mecum in eundem contractum assicurationis, id est, vt ego mutui periculum in me suscipiam, & ob hæc assicurationem ultra sortem lucrum exigo à te, usuram committo; quia ex mutuo lucrum reporto. Idem patet à simili: sicut est usura, si ego tibi mutuem ea conditione, vt te obliges ad faciendum aliquid pro me; quia hæc obligatio civilis, est pecunia æstimabilis, ac ita consequenter ultra sortem lucrum reporto, eam nimirum, quam dixi obligationem.

Quod si objicias: si ego tibi mutuem, possum petere, vt des mihi fideiussores. Deinde Titius, vt pro te fideiubeat, petit à te certum premium quia in se suscipit periculum mutui. Ergo quod Titius fideiussores pro te lucrum exigit, potero ego similiter idem lucrum exigere, ex hoc, quod suscipio in me periculum mutui, quod alioqui Titius fideiubendo susciperet. Respondetur disparem esse rationem; quia fideiussores recipit lucrum pro obligatione, qua se obligauit ad soluendum creditori pro debitore: quod est dicere, lucrum pro obligatione, qua se obligauit ad mutuandum debitori, vt habeat debitores suo tempore, quo satisfaciat creditori. Ex quo solum licet inferre, quod possem ego lucrum à te exigere, si me obligarem ad mutuandum tibi, cum indigeris, quod quidem est licitum: non tamen colligitur, vt ego, quando tibi mutuo, possum te obligare ad in eundem contractum assicurationis mecum, id est, vt sis obligatus aliquid mihi dare ex hoc, quod ego suscipio in me periculum mutui, quod tibi do.

Quod si adhuc virgeas: solum peto à te illud idem, quod alius posset petere. Respondedo, Aliquid amplius peto, nimirum obligationem, qua sis obligatus ad me constituendum assicuratorem mutui. Sicut adique usura non possem te obligare; vt constitueres mihi tertium aliquem fideiussores, vel assicuratorem mutui, qui, nimirum id faciat, eo quod est amicus meus, vel socius vel frater; & volo illi huiusmodi lucrum, aut volo, vt ipse lucri partem habeat, & ego aliam partem, aut vt mihi det totum lucrum, aut vt totum ipse retineat; quoniam est amicus meus, vel frater: nam tunc peto etiam obligationem à te in gratiam, vel bonum meum.

Sequitur ex dictis, quo pacto intelligatur, *cap. Nauiganti, de Usuris*. In eo enim cap. Respondet Pontifex esse usuram, si Titius mutuet Caio nauigaturo, vel iuro ad nauidinas eo pacto, vt ipse Titius, mutuator suscipiat in se totum periculum mutui, & propter hæc assicurationem accipiat certum lucrum à Gaio. Adrianus enim prædicto loco putat, responsum Pontificis intelligi in foro exteriori, nimirum condemnari huiusmodi pactum propter præsumptionem usuræ, non autem;

quia sit reuera usurarium, vel secundò, condemnari in casu quo mutuator, propter obligationem, quam in se suscipit, plus lucri accipit, quam sit iustum premium assicurationis. Alij vero aiunt, Pontificem loqui de casu in quo mutuator accipit lucrum cum assicuratione mutui, quando in mutuo nullum est periculum. Sed reuera isti Pontificis menti non satisfaciant; quia Pontifex loquitur de mutuo nauitico, quod ex natura rei periculis subiacet. Aretinus, Angelus atque, condemnari tale mutuum; quia ratione mutui, non ratione periculi lucrum accipitur. Sed hoc est contra textum, vbi dicitur etiam esse usurarium, si ratione periculi acceptum fuerit.

Verus ergo, ac germanus Pontificis sensus est, quod sit usura, quando mutuator obligat mutuatarium ad hoc, vt constituat ipsimet mutuatorem assicuratorem mutui. Et hæc est communis Doctorum sententia locis supra citatis: at verò si gratis fiat assicuratio, non damnatur tibi, vt aiunt Gabriel, Medina, Maior, Adrianus, & Sorus, *lib. 6. de Iustitia, quæst. 7. art. 1. ad 1. & quæst. 4. art. 2. Nauar. cap. 17. num. 225.*

Tertio queritur, An sit usura, si Titius det centum Caio volenti trajecere in Syriam cum naui onusta mercibus, eo pacto, vt perdat illa centum, si nauis perierit naufragio: quod si salva sit, reddantur sibi centum viginti quinque? Respondeo non esse usuram; sic enim ait Nauar. *consil. 21. lib. 5. tit. de Usura*. quia lucrum accipitur ratione assicurationis, non vt mutui.

Quarto queritur, An ratione impensarum & sumptuum, qui probabiliter timentur futuri in recuperatione mutui, licite possit exigi ultra sortem in mutuo? Respondetur, ex communi omnium consensu, licite posse exigi, eo quod, vt supra diximus, ratione damni emergentis, licite lucrum exigitur: sed sumptus qui sunt in recuperatione mutui, sunt certum damni genus; ergo potest exigi lucrum ratione sumptuum, qui timentur futuri.

Quinto queritur, An possit Titius mutuare Caio, & ex pacto penam adijcere, vt si statuto die non soluerit mutuum, solvere quoque teneatur certam pecuniam summam ultra sortem? Respondetur, ex communi etiam consensu omnium, esse licitum talem penam adijcere. Ita Sorus *in 4. dist. 15. quæst. 1. quæst. 2. Angel. verb. Usura. 1. quæst. 31. Siluæ. eod. verb. quæst. 28.* est enim pena conuentionalis, quia ex conuentione mutuatoris, & mutuatarij, apponitur: & licitum, quod apponitur ultra sortem, non soluitur ex vi mutui, sed ob mortem, & culpam restituendi mutuum. Notandum tamen est Primo, huiusmodi penam licite apponi, dum modo non sit in eadem usura. Secundo, dum modo non sit scandalum alicui. Tertio, vt sit moderata requiritur, vt interueniat culpa, & mora ex parte mutuatarij in restituendo mutuo tempore statuto.

Querens, an hæc pena sit solvenda in conscientia ante sententiam in iudicio? Respondetur esse soluendam; quia in hoc distinguitur pena conuentionalis, à legali, quod legalis solui non debet, nisi post sententiam Iudicis, ac conuentionalis solui debet, ante sententiam, quia est debita ex conuentione partium, & partes ad hoc se obligarunt.

Deinde querens, An sit soluenda ea pena in conscientia, antequam petatur à parte, cui est debita? Respondetur, non esse soluendam, nisi postquam fuerit petita à parte expresse, vel tacite, quia fortassis pars vult cedere iuri suo. Ita docet generaliter de omni pena conuentionali, Covarr. *in epit. in 4. lib. par. 2. cap. 6. num. 11. Corn. consil. 69. lib. 2. consil. 55. lib. 3. Rebus. in l. C. de Sententijs, quæ pro eo, quod interest, preferuntur, num. 40.*

Querens tertio, An solui in conscientia dicta pena debeat, si mutuatarius tempore statuto soluerit partem debiti, & non totum? Respondetur, tunc solum in conscientia deberi partem penæ pro ratione partus, quæ non est in mutuo soluta.

Quædam quæstiones de usura
soluuntur.

CAPVT VII.

QUÆRITVR primo inter Doctores, An g. Titius possit licite mutare Caio, ea conditione, vt Caius sese obliget ad remutuandum Titio, quando indiget? Quod est querere, An mutator licite possit deducere in pactum, eam iuris naturalis obligationem, qua ex honestate tenemur benefacere nostris benefactoribus? Duz sunt opiniones: Prima asserit, id esse licitum, dummodo solum deducatur in pactum ea tantum obligatio naturalis; quæ antea erat, nimirum benefacendi suo benefactori. Sic Angel. *verb. Usura. l. §. 4. & Adrian. in 4. de Restitutione, questione, quæ incipit. Sed dubium videtur. §. Sed contra istud, Maior, eod. lib. distinct. 15. quest. 29. ad 2.* Almainus, *eod. lib. §. distinct. quest. 2.* Card. & Ioan. Anania, *in cap. Consultat. de Usur. Laur. de Rodolphis in tract. de Usur. par. 2. opposit. 2. & probant, quia omnis obligatio, & onus, quod ex natura inest rei, potest in pactum deduci: sed mutuatarius iure naturali ex honestate, & gratitudine tenetur mutuatori benefacere, ergo absque usura potest mutuator hanc iuris naturalis obligationem in pactum deducere. Item à simili: sicut nulla est simonia, si beneficium Ecclesiasticum Titio conferatur ex pacto, vt se obliget Titius ad onera, quæ sunt annexa ipsi beneficio: sic etiam non est usura, si tibi mutuum eo pacto, vt tu mihi remutues, sicut teneris iure naturali mihi benefacere.*

Altera est opinio, asserens id pactum esse usurarium. Ita S. Thom. 2. 2. *quest. 78. art. 2. ad 2. §. 4. & Caiet. ibid. Sotus in 6. lib. de Iustitia quest. 1. art. 2. ad 1. Couar. lib. 3. *variar. resol. cap. 2. num. 3. Gabriel. in 4. distinct. 15. quest. 11. art. 1. Conrad. de contract. quest. 36. in exemplo 7. Medina, in tract. de Usura. quest. 1. §. 4. ad 1. principale. Siluest. *verb. Usura. l. quest. 2. Glossa, communiter recepta, in cap. Si saeneraueris. l. 4. quest. 3. & hæc opinio est multo vtor, quia obligatio civilis ad remunerandum, est pecunia æstimabilis: ergo qui huiusmodi obligationem deducit in pactum, ex vi mutui usuram committit, & patet à simili. Sicut enim est usura, si Titius mutuet Caio, & peccat ab eo obligationem aliquam firmiter, vel minus à lingua, vel ab obsequio, videlicet, vt Caius filium ipsius Titij in literis instituat, vel vt pro ipso Titio fideiubeat, vel iter aliquod suscipiat, sic etiam est usura, si ego tibi mutuum cum ea obligatione, vt tu mihi remutues, cum ego indigero. Est tamen notandum, nullum esse peccatum, si mutuator, à mutuario petat, vt sibi remutuet ea sola obligatione, qua iure gratitudinis ex honestate tenetur benefacere benefactori: tunc enim nulla civilis alia obligatio ab eo petitur præter eam, quam ipse habet ex iure naturali: & hoc est quod prima opinio cõtendit, nec in eo secunda opinio dissentit.***

Quæres, an sit usura, si Titius mutuet ea obligatione, vt Caius ipsi etiam Titio remutuet eodem tempore, quo Titius ipsi mutuat. v. g. mutuat nunc Titius Caio certam pecunie quantitatem, qua indiget Caius, ex pacto, vt Caius mutuet etiam nunc ipsi Titio certos frumenti modios, quibus indiget Titius? Respondetur, esse usuram, si obligatio, qua se obligat Caius mutuatarius, sit civilis; quia est pecunia æstimabilis huiusmodi obligatio, vt paulò ante diximus: & parum, aut nihil refert obliget se Caius ad remunerandum in futurum, an ad præsens; quia ad hoc, vt sit usura, satis est, sit obligatio civilis: sicut si mihi mutues ex pacto, vt ego pro te aliquid faciam eodem tempore, quo ego à te mutuum accipio.

Ex dictis sequitur, esse usuram in casibus sequentibus, si Titius mutuet Regi, Principi, vel Communitati eo pacto,

vt concedatur sibi immunitas à tributis, vel Gabellis soluendis in perpetuum, vel ad tempus, nimirum durante mutuo. Item, si mutuet, vt sibi conferatur aliquod officium, vel ius ad aliquid. Item si ego tibi mutuem ex pacto, vt pro me depreceris Regem, vel Principem, Papam, vel Episcopum. Item si Titius mutuet ex pacto, vt foemina suæ libidini satisfaciatur. Quibus casibus præter usuram, aliquando admittetur etiam simonia, & aliquando turpis alius actus.

Secundo quæritur, An sit usura, si Titius mutuet Caio ex pacto, vt veniat ad molendum in suo molendino, vel ad emendum sua officina; vel taberna; vel si mutuet scholastico, vt suam scholam frequentet? De hoc sunt duæ opiniones. Et prima asserit esse usuram; quia à Caio mutuatario exigitur vitra fortem obligatio civilis aliquid faciendi, quæ est pecunia æstimabilis. Ita sentit Caietanus, Sotus, Nauarrus *locis supra citatis. Siluest. verb. Usura. l. quest. 7. Tabiena, eod. verb. Usura. l. num. 3. vbi citat Caldernum, Ioannem de Lignano, & alios: Immo hæc videtur opinio communis inter Doctores.*

Secunda opinio negat esse usuram. Adrian. *in 4. quest. quæ incipit. Sed dubium videtur. §. Iuxta prædicta disquirendum, Angelus, verb. Usura, l. num. 6. Rosella, eod. verb. num. 11. Gabriel. in 4. distinct. 15. quest. 11. art. 3. dub. 1. Maior eod. lib. §. distinct. quest. 20. arg. 3. Antonin. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 8. & probant, quia nihil aliud exigitur à mutuario, nisi quod iusto pretio, vel pensione consueta veniat ad emendum, vel molendum, vel frequentandam scholam, & mutuator Titius nihil lucri accipit præter fortem.*

Sed reuera prima opinio est verior; quia à mutuario exigitur præter fortem obligatio civilis, quæ est pecunia æstimabilis, & mutuator eam obligationem præter fortem luatur.

Nihilominus tamen duæ istæ opiniones facile conciliari possunt, ita, vt secunda locum habeat in hoc sensu: Mutuo tibi iuram dum venies ad molendum meum, vel dum emes ex mea officina, vel dum frequentabis meam Scholam. Aliud enim est dicere, Mutuo tibi hac lege, vt venias, vel emas, vel frequentes; in hoc enim est usura, vt recte ait; prima opinio; quia mutuario imponitur onus ratione mutui, & mutuatarius amittit ex parte suam libertatem molendi, vel audiendi lectiones vbicunque voluerit.

Aliud vero est dicere: Mutuo tibi toto eo tempore, quo frequentaueris meam Scholam, officinam, vel molendinum; in hoc enim libertas non admittit mutuario, cui liberum est, frequentare si velit, &c.

Tertio quæritur, An sit usura, si Titius mutuet Caio medico, vel aduocato ea conditione, vt Caius domesticos Titij, quando ægrotauerint, curet iusto tamen, & consueto stipendio: Item, si mutuet Caio aduocato, vt litem, & causam Titij, quanto habuerit, defendat iusto, & solito stipendio? Item, si Titius mutuet Caio rustico, vt suo tempore agrum Titij colat, vel segetes metat, vel vites amparet, vel vt vineam fodiat iusta mercede, qua ceteri rustici solent id facere? De hoc dubio vide, quæ dicimus *in tract. de Mutuo cap. 8. dub. 1.*

Quarto quæritur, An sit usura, si Titius det pecunias, vel mutuet Caio rustico indigenti, & petat ab eo, vt tempore messis, & frumenti colligendi, idem Caius rusticus vendat Titio frumentum, vel oleum, vel aliquid aliud terræ fructum, quem Caius colliget suo tempore, dummodo tamen Titius accipiat, & emat iusto pretio, quo tunc communiter æstimabitur frumentum, vel fructus? Hoc etiam dubium soluius, *eod. tract. §. cap. 7. quest. 2.*

Quinto quæritur, An sit usura, si Titius mutuet frumentum, oleum, vel vinum, vt tantundem sibi reddatur in eadem specie, vel pondere, vel mensura? Sotus *lib. 6. de Iustitia, quest. 1. art. 2.* non plene dubium hoc soluit: onus diluit Medina *de rebus restituen. quest. 87. §. Et itaq.*

in summa. Docet autem communis opinio; Primum, si nō statuitur tempus solutionis, potest mutuator exigere mutuum, quando videt plus valere frumentum, oleum, vel vinum, vel numisma: nam in eo casu mutuatarius sibi impu- ter, quod non prius soluerit, cum commodē potuerit: dum- modo tamen mutuator non impeditur antea fieri solutio- nem: si mutuatarius prius solvere voluisset. Secundo, si cer- tum tempus solutionis statuitur, tunc, vel est equū du- bium, plus, minusve valiturum numisma, frumentum, oleum, vel vinum tempore solutionis, quam aestimatur tempore mutationis; & tunc usura non est, si frumentum oleum, vel vinum mutuetur eo pacto, vt tantundem reddat in eadem specie, pondere, vel mensura; quia mutuator exponit se periculo periculi aliquid, aut saltem nihil lu- crandi: & ratione huius periculi, nihil mirum est, si mu- tuatarius etiam se exponat periculo solvendi ultra fortem. Tertio, si certum est tempore solutionis futuræ plus valuta- ra frumentum, vinum, vel oleum; vel erat seruaturus mu- tuans illa, vsque ad id tempus, vel non erat seruaturus: Si erat seruaturus, tunc non est usura, si petat, vt tantundem in eadem specie sibi frumenti reddatur, dummodo ta- men non adimat mutuatario libertatem solvendi antea, si voluerit. Si vero non erat seruaturus, tunc usura est pe- tere, vt sibi tantundem frumenti, vel olei reddatur; quia ex mutuo petit lucrum, nimirum incrementum pretij in frumento, vel oleo, quod alioqui non erat seruaturus. Sic Siluester *verb. Usura 8. quest. 14.* Angelus *eodem verb. 1. num. 36.* & *num. 76.* Tabiena, *eodem 15. num. 5.* & *6.* vbi citat Pisanam, Raynerium, Abbatem, & B. Anton- num. Sic etiam Nauar. *cap. 17. num. 219.* & *224.* Gabriel *in 4. distinct. 15. quest. 11. art. 2.* Medina *de Rebus restit. quest. 38. §. Est itaq; in summa, in secundo nodo, & in 3. Corollario.*

Sexto queritur, Quid sit dicendum, quando frumen- tum, vel oleum est carus; licetene possum ego dare Caio rustico aestimatum pretio, quod nunc valet, vt postea reddat frumentum, vel oleum iuxta pretium, quo nunc aestimatur? Respondetur, esse licitum; quia huiusmodi contractus est venditio frumenti, vel olei pretio præsen- te, & facta est gratia rustico; quia differtur pretij solutio in futurum tempus. Ita Siluester *in verbo Usura, 1. quest. 16.* Conradus, *quest. 38. concl. 4.* Nauar. *cap. 17. num. 225.* & Siluest. citat Archid. & Hugon. Sic etiam B. Anton. *2. par. tit. 1. cap. 7. §. 13.*

Septimo queritur, An quando timeo frumentum, vel oleum minus valiturum, possum licite mutare Caio, vt red- dat mihi iuxta pretium, quod nunc aestimatur? Respondeo: si re vera huiusmodi contractus sit mutuum, illicitum est pactum: at vero si sit contractus venditionis, tunc licitum est pactum, quia venditur frumentum, vel oleum pre- tio præsen- te, & currente, & differtur solutio pretij ad futu- rum tempus.

Octauo queritur, An sit usura mutare certam pecuniam summam, pro recipienda simili, tempore, quo plura aesti- mabitur illa pecunia? Hoc dubium diluimus in *Tract. de Contractibus, de Mutuo agentes, cap. 4. quest. 2.* vbi duas proposuimus sententias, & ostendimus vtriusque esse veritatem propinquior, & colligitur ex ijs, quæ diximus in *hoc cap. quest. 5.*

Nono queritur, An Titius habens certam pecuniam, quam timeret in futurum minus valituram, eo quod proba- biliter, vel certo credat eius aestimationem minuendam fore lege Principis, vel statuto Communis, possit licite eam mutare Caio ex pacto, vt eam ipsi reddat Caius in eod- em pretio, quo nunc aestimatur? Respondetur ex commu- ni sententia omnium, esse usuram; quia lucrum exigit à mutuatario; nisi quando eam pecuniam esset statim con- sumpturus. Titius, hoc est, nisi esset empturus ea pecunia, rem aliquam, quam posset vendere tantundem, post dimi- nutam pecuniam aestimationem, quanti nunc aestimatur pecunia, quam mutuat: tunc enim non erit usura; quia ratio- ne damni emergentis potest illud exigere. Sic Siluester *in*

verb. Usura, 1. quest. 15. Angelus, *eodem verbo, num. 76.* Tabien. *eodem verb. 1. quest. 9.* Gabriel, *in 4. dist. 15. quest. 11. art. 3. dub. 6.* Nam etiam mihi licitum v. g. mutare pecuniam; quam video apud me perituram: sic etiam licite vendo rem, quam certo noui mihi succipiendam. Siluester, Tabiena, vbi supra.

Decimo queritur, An sit usura, si Titius mutuet fru- mentum, vel oleum vetus, vt reddatur sibi nouum? Respon- detur, ex communi sententia, si certo, & probabiliter nouit frumentum, vel oleum nouum melius, & maioris pretij fu- turum, tunc usura est, si libertatem solvendi quando libue- rit, adimat mutuator, & obligationem restituendi nouum imponat. Si tamen mutuet ideo, ne suum corrumpatur, & tanti, vel plus aestimatur vetus, quando mutuat, tunc non est usura. Siluester, *verb. Usura, 1. quest. 17.* Angelus, *eodem verb. 4. quest. 74.* Nauar. *cap. 17. num. 224.* Item, si Titius mutuet, cum tamen statim venditurus esset suum frumentum vetus, non est usura illud lucrum exigere, quod alioqui Titius percepisset, ex venditione sui frumenti, vel olei veteris: nam ratione damni emergentis, illud lucrum potest exigere. Nauar. *loco supra citato.*

Undecimo queritur, An sit usura, si Titius det Verbi gratia Caio decem mensuras panni, pro alijs totidem in futurum accipiendis? Respondetur, non esse usuram, dum- modo pannus recipiendus, non sit melior, siue maioris pretij. In hoc enim contractu non est mutuum, sed permutatio licita vnus rei cum alia. Nam licet mutuum consi- lliat in rebus, quæ mensurantur; mensura tamen est mo- dius tritici, vel sterius rei similibus aridæ; vel est etiam am- phora vini, & alia mensuræ similes liquidorum. Ita Siluest. *verb. Usura, 1. quest. 13.* vbi etiam citat alios Auctores pro hac sententia.

Duodecimo queritur, An sit usura, si Titius mutuet decem in pecunia, & alia decem in rebus sibi debitis; du- bijs tamen, vel incertis, vel male recuperabilibus, vel in mercibus, male vendibilibus, cum tamen Caius mu- tuatarius petierit à Titio mutuo viginti? Respondetur, ex communi sententia esse usuram; quia Titius lucrum exi- git ex mutuo à Caio mutuatario, & ei onus imponit, ni- mirum, vt mutui partem accipiat in mercibus, vel rebus, quas non vellet. Siluest. *verb. Usura, 1. quest. 6.* Ang. *eod. verb. 1. num. 6.*

Decimo tertio queritur, An Titius possit mutare Caio pecuniam, animo & intentione, eius amicitiam & beneuo- lentiam conciliandi? Respondetur, nullatenus esse usuram, quia amicitia, & beneuolentia non est lucrum pecunia aesti- mabile. Sic Angelus, Siluester, Caietanus, Medina, Sorus, Nauar. *loco supra citato.* Sed difficultas, An possit Ti- tius mutuo Caio, deducere in pactura eius amicitiam, & beneuolentiam? Quidam aiunt, non posse; quia tunc ex obligatione iuris naturalis, fieret obligatio eius, quæ est lucrum pecunia aestimabile. At Sorus *lib. 6. de Iustitia, quest. 1. art. 2.* docet nullam esse hic usuram; quia ami- citia, beneuolentia, & gratitudo non sunt lucra pecunia aestimabilia: ergo non est usura, licet ego tibi mutua co pacto, vt sis mihi amicus, gratus, vel beneuolus immo etiam, vt ait Sorus, licet mutuem eo pacto, vt mihi exhibeas signa amoris, & beneuolentia inter amicos debita, & consueta.

Decimo quarto queritur, An citra usuram Titius mu- tuando Caio, possit ab eo petere remissionem iniuria, qua eum offendit? Difficultas consistit in duobus; quia duo possunt intelligi per remissionem iniuria; nimirum gratia, & beneuolentia reconciliatio, insuper remissio pe- nae debita pro iniuria. B. Antoninus, Sorus, Siluester, *verb. Usura, 2. quest. 11.* absolute respondent, posse Ti- tum exigere remissionem iniuria ex mutuo, quia reconci- liatio gratia non est lucrum pecunia aestimabile. Sed Nauar. *cap. 17. num. 238.* ait, cum distinctione, licite posse Titium exigere gratia, & beneuolentia reconciliatio nem, non ta- men remissionem pena pro iniuria debita; vt remissio- nem damni per iniuriam illati, nisi pena aut damnum tan-

cum debeat post sententiam iudicis; tunc enim tuta conscientia potest Titius exigere vtramque remissionem; quia non est debita in conscientia ante sententiam iudicis. Sed dicendum breuiter est. si damni restitutio reuera est debita ex iustitia, tunc nequit ex mutuo in pactum deduci remissio damni; quia alioqui exigeretur lucrum vi mutui. Quia vero poena non debetur nisi post sententiam iudicis, sicut licet Titius potest exigere reconciliationem gratiae, sic etiam potest exigere remissionem poenae, potius ex vi amicitiae, quam ex iustitia.

Decimoquinto quaeritur, An sit usura, si mutuator ex mutuo exigit ultra fortem, vt sibi soluat aliquid aliud, quod debet alioqui ipsi mutuatarius? Respondetur ex communi sententia, si mutuatarius debeat ex iustitia, tunc licet potest mutuator exigere; quia tunc non exigitur illud vi mutui, sed vi iustitiae. Verbi gratia: si mutuum tibi decem, vt mihi soluas alia decem, quae mihi ex iustitia debes, quia ea mihi antea surripueras, vel ea apud te ego deposueram. Medina de reb. per usur. acquisit. qu. 7. Sorus lib. 1. de iust. qu. 1. art. 2. Si vero mutuatarius tantum debeat lege caritatis, non iustitiae, tunc usura est mutuae ex pacto, vt mutuatarius illud debet soluat; quia vi mutui imponitur mutuatario praeter fortem, cuius alia obligatio soluendi debetur, ad quod lege tantum caritatis tenebatur. V. g. usura esset, si ego morbo laborans mutuaarem Titio medico, vt mihi mederetur ex pacto, cum non sit alius, qui velit, aut possit id praestare. Item si mutuum tibi ex pacto, vt me ab iniuria mihi parata defendas, cum non sit alius, qui velit, aut possit me tueri. Medina de reb. per usur. acquisit. qu. 1. Intelliguntur ista duo, quae prouit Medina, quando medicus non tenetur me curare ex officio, vel iustitia, & quando alius non tenetur me defendere ex officio, vel iustitia. Sequitur ex dictis, posse me licet, si tibi mutuum, deducere in pactum, vt desistas à vexatione, qua me vexas contra iustitiam; quia nihil aliud est, quam redimere iniquam meam vexationem; si tamen ius habes me vexandi, tunc non possum licet in pactum deducere ex mutuo, vt ab ea desistas vexatione.

An Montes, qui communiter in Italia dicuntur Pietatis, sint liberi, & immunes ab omni labe usurae.

CAPVT VIII

DE hac re agunt Auctores, qui sequuntur: Thomas Boninignus, Iacobus Naclantus, Sor. lib. 6. de iust. qu. 1. art. 6. Nauar. c. 17. nu. 217. Medina. tract. de reb. per usur. acquis. qu. 10. Siluest. verb. usura, s. q. 4. Laurent. de Rodulphis tract. de usuris. p. 3. nu. 12. Item de eadem re alium scripsit Caietanus, qui existat inter eius opuscula tom. 2. tract. 6.

Primo notandum, praxim huiusmodi Montium esse frequentem. Titius v. g. princeps, vel loci dominus, vel potens opibus, vel aliqua Communitas ex arario publico, vel elemosynis, & largitionibus priuatorum ciuium, donat, aut relinquit ex testamento certam pecuniam summam certo euidam loco, vel alteri communitati, ea lege, vt ex illa pecuniarum summa, mutuum detur pauperibus, & quibuscumque indigentibus, sufficienti, & certo aliquo pignore accepto à singulis mutuatariis: & ea etiam lege, vt ipsi mutuatarij exiguum aliquod lucrum soluant singulis mensibus pro ratione quantitatis mutui; quod lucrum accipitur pro stipendio ministrorum Montis, qui habent curam custodiendi Montem, & accipiendi pignora, conseruandi, & restituendi pignora, tempore opportuno.

Secundo notandum, in praxi, huiusmodi Montium pietatis esse leges sequentes: Prima est, vt ex pecunia Montis, qui est semper certus quidam pecuniarum cumulus, detur mutuo singulis indigentibus vique ad decem auteos ad an-

num soluendos, vel ad summum intra duos annos.

Secunda lex est, vt mutuatarius der Monti idonea pignora, quae tranfacto tempore statuto; ad solutionem mutui statim vendantur, si mutuatarius non soluat: vt ex pretio pignoris, soluantur Monti pecunia debita, & reliquum domino pignoris restitatur.

Tertia lex est, vt mutuatarij singuli soluant ultra fortem certum lucrum singulis mensibus pro ratione pecuniae mutuae; vt ex hoc lucro soluat stipendium ministris Montis, qui curam habeat scribendi quid cuique mutuo detur, & accipiendi à mutuatariis pignora, conseruandi, restituendi, & vendendi. Item, vt ex eo lucro soluendo, soluantur ceterae expensae necessariae pro custodia, & conseruatione Montis. Nam domus conducitur ad pecunias Montis, & pignora mutuatariorum retinenda. Itē emitur arca, qua pecuniae asseruantur. Item conficiuntur libri, in quibus omnia scribuntur.

Tertio, huiusmodi Montes pietatis aliquando constituuntur ex bonis donatis, siue relictis ab aliquo Principe, vel Domino, vel homine diuite; aliquando ab aliqua communitate: & hoc vel ex elemosynis, & contributione ciuium, vel ex bonis, siue arario publico ipsius Communitatis.

His praenotatis, quaeritur inter Auctores, An huiusmodi Montes, cum tribus suprapositis legibus sint liberi ab omni usura? In hac re Siluest. ait rem esse dubiam. Caietanus loc. cit. asserit non esse liberos, quia tertia supraposita lex est usutaria: eandem sententiam securus est postea Sorus loco citato. Vnde ambo contendunt, Montes Pietatis, vt licet sint, debere constitui absque vilo onere imposito mutuatariis, vt soluant ultra fortem aliquid pro stipendio ministrorum Montis. Aiuunt enim hoc onus pertinere ad ipsum Montem Pietatis. Quod si illis obijciat, ex hoc onere necessario sequi, vt Mons ipse aliquando minuat, immo aliquando in totum absumatur: quod cedit in damnum pauperum, & aliorum mutuo indigentium. Respondent, eum, qui Montem constituit, si velit, vt Mons ipse in perpetuum duret, relinquere debere aliquid ultra Montem pro expensis, & custodia ipsius Montis.

Probant autem esse usurarium, si mutuatarij aliquid ultra fortem soluere conentur. Primo, quia usura est, si mutuator aliquid lucrum ultra fortem exigit. Secundo, quia alioqui cuiuscumque priuato liceret certam pecuniam deputare ad mutuum pauperibus, cum pacto, & onere, vt ipsi pauperes aliquid soluant pro conseruatione illius pecuniae. Tertio, quia mutuator eo ipso, quod mutuat, tenetur gratis illud ipsum officium praestare: ergo si Montem constituit ad mutuum pauperibus, tenetur eum gratis constituere.

Secunda opinio asserit, Montes cum suprapositis legibus, & conditionibus esse liberos ab omni labe usurae: quae opinio est communis, & vera. Eam defendunt Nauar. Antonin. Medina. & ceteri superius nominati Auctores. Et ratio huic fauet manifesta: quia licet, quod mutuatarij soluunt, ex vi mutui non soluitur, sed propter expensas ipsius Montis, & consequenter soluitur ratione damni emergentis: alioqui enim Mons ipse, vel ex parte, vel in totum periret. Cum vero obijciat: is, qui Montem constituit, tenetur aliquid relinquere pro istis expensis. Contra hoc est argumentum; quoniam fundator Montis simpliciter donatione fecit totius pecuniae, quam in Monte reliquit; nec amplius, semel donatione facta, dominium, vel ius aliquod habet pecuniae donatae: ergo ad illum non pertinet montem conseruare: Quare necesse est, vt hoc onus pertineat ad ipsos mutuatarios, in quorum bonum Mons est pietatis constitutus, & pro quibus est Mons obligatus: ita vt ius habeant petendi mutuum à Monte. Praeterea Montes isti sunt approbati Romanorum Pontificum Bullis; vt à Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Iulio II. vt ait Nauar. & denique in Concil. Lateranen. sub Leone X. Sess. 10. existat Bulla, vbi approbatur. Dices cum Caiet. & Soto, in istis locis, solum approbati Montes pietatis in generali,

non in speciali; hoc est, approbati factos conditionibus, & pactis debitis, & licitis. Respondetur, in Concilio Later. predicto approbati Montes pietatis erectos cum tertia si praeposita lege, & conditione, ut ibi habetur expresse ea conditio. Item ibi approbantur hi Montes ad tollenda dubia, quae erant inter Doctores, circa horum Montium iustitiam; & dubium totum erat de tertia supradicta conditione: ergo illi approbatur ea conditio. Non bene igitur Caietan. & Sotus affirmant illam conditionem esse usurariam.

Deinde dices cum Soto, solum approbati onus, & patum. duo mutuatarij solvunt aliquid ultra sortem pro ministris Montis, id est, ut interpretatur Sotus, pro obligatione, qua ministri Montis mutuae tenentur indigentibus. Respondetur, falsam esse huiusmodi glossam; quia in Bulli Pontificis, & Concilio dicitur, ut mutuatarij solvant aliquid pro ministris, & expensis ipsius Montis; & pro ipsius Montis indemnitate. Si infles cum Soto, & Caietano, non omnia illius Concilii decreta esse vfu recepta. Respondetur, hoc posse locum habere in penis, censuris, & aliis decretis iuris tantum humani ibi editis. At verò quaestio, utrum Montes isti sint liciti, an non, est quaestio fidei, & morum: ergo si Concilium definit esse licitos, nemo potest oppositum docere. Immo ibi ex communicationis latae sententiae poena imponitur contra eos, qui oppositum praedicare, siue disputare, verbo, vel facto ausi fuerint.

Quarto obicies cum Soto, huiusmodi quaestionem non pertinere ad fidem; quia Concilia, & Pontifices non possunt aliquid statueri tamquam dogma Fidei, nisi ex sacris Litteris colligendo. Respondetur, Sotum in hoc esse caute legendum: ait enim, ad fidem pertinere, utrum usura sit licita, an non; quia ex sacris Litteris colligitur esse prohibita: sed non esse quaestionem fidei; nec posse Romanos Pontifices, aut Concilia definire in speciali, utrum hic contractus, vel ille sit usurarius; quia haec, inquit, quaestio solum est Philosophiae moralis. Sed certe in hoc falsus est Sotus: nam alioqui ad Ecclesiam non pertineret statueri utrum hoc, vel illud factum sit peccatum, nec ne. Item in multis materis, Pontifices, & Concilia statuerunt hoc, vel illud esse illicitum. Item suppositis his, quae sacrae Litterae tradiderunt de usura, per necessarium, & evidentem consequentiam potest colligi, hunc, vel illum contractum esse usurarium, & consequenter potest Ecclesia statueri esse, vel non esse usurarium contractum.

Ad argumenta ergo Caietani, & Soti, respondetur: ad primum, quod mutuatarij solvunt Monti pietatis ultra sortem, non solvunt vi mutui, sed ratione damni emergentis: nimirum pro expensis, & stipendiis ministrorum Montis. Ad secundum; si mutuator pecuniam destinet ad mutuum indigentibus, retinendo apud se dominium illius, interim dum parata est ad mutuandum, nequit aliquid exigere à mutuatariis pro conservatione illius pecuniae; quia est pecunia ipsius mutuatoris; & ipse tamquam dominus, suis expensis debet illam conservare: nam sicut illam liberè destinavit ad mutuandum; ita etiam pro libito potest illam destinare ad alios vsus, & eam repetere quando voluerit, tamquam pecuniam suam: in hoc enim iniuriam non facit pauperibus, vel aliis indigentibus mutuo, qui nullum adhuc ius acquisierunt ad illam pecuniam.

Secus verò est de fundatore Montis pietatis: nam hic absolute donavit bona, quae in monte constituit: nec potest ea inde detrudere, aut repetere, & mutuatarij ius acquisierunt ad bona montis: & ideo ipsi tamquam ius habentes ad montem, debent montem conservare. Ex dictis patet tertij argumenti solutio. Nam fundator Montis postquam Montem crexit, non est mutuator, nec est amplius dominus Montis: vade non tenetur eum conservare suis expensis.

* *

Alia quaedam quaestiones de Monte Pietatis diluuntur.

CAPVT IX.

PRIMO quaeritur, An si quid quoto quoque anno superfluit ex lucris, quae ultra sortem mutuatarij solvunt, possit accrescere in bonum ipsius Montis? v. g. singulis singulos mutuatarios ultra sortem, solvere ad rationem trii pro centum; & quia in expensis, & stipendiis ministrorum Montis, solum sufficiunt duo, factum est, ut in fine anni ex tribus, quae solvunt mutuatarij singulis, superfluit vnum. Quaeritur modò, an illud vnum accrescat Monti? Ratio dubitandi est, quia si accrescat Monti, cedit totum hoc in bonum ipsorum pauperum. Respondetur, non posse accrescere Monti: tunc enim potest Mons locupletari, vel maior fieri ex lucris, quae exigit ultra sortem à mutuatariis: nam, ut capite praeced. diximus, huiusmodi lucrum solum solvi debet pro expensis, & stipendiis necessariis ipsius Montis. Vnde Mons ex huiusmodi lucris potest se indemnem servare: non tam se locupletare, siue augere.

Si roges, cui igitur restituendum est illud vnum, quod superfluit? Respondetur, singulis mutuatariis, à quibus est acceptum, quia solverunt ultra id, quod tenebantur solvere. Obstat: certo sciri non potest quinam sint mutuatarij, quoniam sunt multi, & aliqui mortui, alij verò abentes, alij ignoti. Respondetur, tunc restitutionem esse faciendam iuxta regulas communes. Nam quando creditor est ignotus, vel incertus, restituo fieri debet pauperibus, siue in pios vsus: & ita si mutuatarij sint ignoti, vel incerti, tunc illud, quod superfluit in monte, cui restitui deberet pauperibus, vel in pios vsus conferri: consequenter potest applicari eidem Monti, quia ipse Mons est Mons Pietatis, unde pauperes, & regentes adiuvantur.

Notandum est, quodcumque experientia eorum fuerit, ex tribus, quae mutuatarij solvere coguntur, vnum superfluit: quia duo tantum sufficiunt pro expensis, & stipendiis Montis, tunc in posterum nequeunt exigi à mutuatariis tria ultra sortem; quia pro expensis non sunt necessaria tria, sed duo tantum: & rursus, quando notum fuerit, non sufficere duo: tunc possunt exigi tria; & denique tot, quot fuerint necessaria pro expensis ministrorum Monti necessarii.

Secundo quaeritur, An possit civitas compellere ciues, ut contribuant ad montem, & deinde fieri, ut mutuatarij solvant lucrum civibus contribuentibus ad rationem quinque pro centum, ita ut mutuatarij solvere cogantur septem pro centum; nimirum quinque civibus contribuentibus, & duo ministris Montis pro stipendio ipsorum? Lupus Gemianus tract. de usura. commen. 3. §. 3. num. 84. respondet esse hoc licitum, & citat pro hac sententia Laurentium de Rodolphis in c. Consultus de usuris, n. 4. & Lap. alleg. 137. num. 1. Alex. in litem, quin. §. i. m. 2. ff. de Pactis. Abb. in c. In civitate, de usura. in fine.

Sed notandum est, in huiusmodi dubio multa contineri, de quibus est sigillatim dicendum. Primum quaeri potest, An civitas, in bonum indigentium mutuo, possit Montem erigere, ita ut faciat ciues contribuere mutuando? Item, An possit montem erigere, ita ut faciat ciues Monti ipsi contribuere, emendo censum super ipsius civitatis, & montis bonis? Circa primum horum modum, in mutuando, praxis est ista, ut ciues contribuendo mutuent, ita ut ex contributione fiat magnus quidam numerus pecuniarum, ex quo singulis indigentibus detur mutuo certa summa pecuniae: & mutuatarij teneantur ultra sortem, non solum solvere duo, vel tria pro expensis ministrorum Montis, sed etiam ad rationem quinque pro centum; solvant ipsi, qui contribuerunt mutuando ratione lucri cessantis, vel damni emergentis. & hic modus non videtur esse licitus; quia non in omnibus civibus, qui contribuant, est lucrum ces-

sans,

fans, vel damnus emergens, cum non omnes habuerint pecunias, quas monti mutuarunt negotiationi destinatas, licet ex parte eorum, in quibus reuera tantum lucri, vel damni, plus minusve cessauerit, vel emergerit, iste modus sit licitus; quia quinque quæ soluantur pro centum, non soluantur vi mutui, sed ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; generaliter tamen iste modus non est licitus. Item secundum quoniam, vt *cap. precedenti* dixi, quando cumque aliquis montem erigit mutuando, & non donando, siue transferendo dominium eorum, ex quibus montem constituit, in ipsam montem; tunc suis impensis, & sumptibus tenetur montem conseruare indemnem; ita vt non possit obligare eos, quibus ex monte mutuum datur, ad certum aliquid soluendum vltra sortem, pro expensis ministrorum montis, & pro indemnitate montis; nam vsura est si mutus alteri, eo pacto, vt ipse aliquid soluat pro indemnitate pecunie mutuate. Item vsura est, si pecunias tuas ciuitati mutues, vt ciuitas ex eis mutuo det indigentibus; eo tamen pacto, vt ipsi mutuatarij aliquid soluant vltra sortem pro conseruatione illarum pecuniarum, quas mutuas ciuitati, vt ipsa deinde ex eis mutuet indigentibus; quoniam tuis impensis debes eas conseruare.

Circa secundum modum praxis est ista: Ciuitas vendit censum, quem constituit super se, & bonis suis, & propter bonum pauperum cogit ciues, vt emant singuli certas portiones census, vt ex eorum pecuniis fiat cumulus montis: & deinde mutuatarij vltra id, quod solunt pro stipendiis ministrorum, soluant quoque quinque pro centum; quia hæc est portio census, quem ciues emunt: & hic modus videtur esse licitus: nam ex parte ciuium contribuentium non est mutuum; quia nequeunt repetere suas pecunias à ciuitate vel monte; quia vere eas dederunt ciuitati, vel monti pro pretio, quo emerunt à ciuitate, vel monte censum ad rationem quinque pro centum. Ex parte vero eorum, qui mutuum petunt à monte, non est aliquod onus iniustum: nam licet soluant quinque pro centum, totum hoc est in bonum ipsorum, & ipsi tenentur vltra sortem totum id dare, quod est opus ad expensas montis necessarias: inter expensas autem est, vt soluantur censuales pensio.

Item censuales huiusmodi pensio debet solui ab iis, in quorum commodum est mons constitutus: & mons iste non est constitutus in bonum ciuitatis, sed in bonum pauperum, & aliorum indigentium: & quando cumque voluerint ministri, & gubernatores montis, possunt redimere censualem pensionem, reddendo singulis ciuibus capitale, quod contribuerunt.

Notandum tamen est, requiri tunc, Primo, vt ciuitas constituat bona aliqua sua; nimirum bona immobilia, siue iura, siue vectigalia, siue gabellas antiquas, vel de nouo ad hoc institutas, super quibus censum imponat. Secundo, vt ciuitas in montem ipsum transferat pecunias, ex quibus mons erigitur, ita vt non retineat apud se ius repetendi eas, quando voluerit à monte: tunc enim esset mutuum, & consequenter licet ciuitas tunc possit exigere à monte quinque pro centenario quolibet, ratione damni emergentis, v.g. ad soluendam censualem pensionem, quam ciuitas tenetur soluere ciuibus, qui contribuerunt non potest tamen exigere à monte alia duo, vel tria, pro impensis ministrorum montis: quia, vt dixi *suprà*, qui ex pecuniis mutuatatis montem erigit, suis sumptibus, & impensis debet montem conseruare.

Secundo queritur, An ciuitas volens redimere censum aliquem super bonis suis constitutum, possit ex summa pecunie, qua alioqui esset census redimendus, montem erigere propter bonum pauperum, eo pacto, vt mutuatarij soluant censum ad rationem quinque pro centum, quem censum ciuitas alioqui soluebat: Respondetur, etiam hunc modum esse licitum: nam ego tibi possum mutuarè certum, que parata, & destinata habebam ad redimendum censualem pensionem, quam quotannis soluebam, ea lege, vt tu soluas illam censualem pensionem; interim dum non mihi reddis capitale, nimirum centum; quia hoc opus non tibi impono vi mutui, sed ratione damni emergentis: sic etiam ciuitas,

quia destinata pecuniam habeat ad redimendum censum, & mutuat eam monti pietatis, licet potest ea lege mutuarè, vt mons, siue mutuatarij interim dum non reddunt capitale, teneantur ad solutionem census.

Tercio queritur, An constituto semel monte pietatis, possit cumulus augeri ex bonis priuatorum hominum mutuantium ipsi monti? Respondeo, posse augeri, dummodo mutuatatores nullum suum percipiant ex vi mutui, nisi ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, & ita mutuatarij, quibus aliquid ex monte mutuat, non tenentur aliquid soluere his, qui mutuant monti; quia solum tenentur, vt sæpe diximus, ad expensas necessarias montis.

Quarto queritur, An Princeps, vel ciuitas deposita pecuniaria iudicialia, possit monti pietatis applicare, vt in ipso sit maior cumulus pecunie ad mutuandum indigentibus? Respondetur, posse, dummodo tamen, vt interim dum deposita iudicialia monti applicentur, per rationem mutui, nihil à monte, vel mutuatatis exigatur ad conseruationem pignorum, vel depositorum iudicialium: quia, vt diximus, quoties aliquis mutuando montem iuuat, constituit, vel erigit, nequit aliquid exigere pro conseruatione sui mutui; quia non transfert dominium illius in ipsam montem. Si tamen ipsa deposita iudicialia per donationem monti applicentur, tunc mons, & mutuatarij tenentur ad expensas pro conseruatione illorum.

Quinto queritur, An sit licitum, vt montis pietatis det quattuor pro centenario deponentibus pecuniam apud ipsum? De hac questione lege Nauarr. in *conf. 17. libr. 5. de vsur.* Dicendum est, non esse licitum siue ratione depositi, siue mutui, nisi deponentes recipiant ea quattuor ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; & tunc in hoc casu non potest mons obligare eos, quibus ipse mutuat, vt soluant sex pro centenario; v.g. quattuor pro deponentibus, & duo pro expensis ministrorum: sic Nauarr. *loc. cit.* Possunt tamen vt *ibi* Nauarr. ait, huiusmodi montes excusari, si quattuor dentur deponentibus ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, & duo ipsis ministris montis, pro officio, quod eos facere cogit Respub. Nam, vt *suprà* diximus, potest Respublica instituire officium ad mutuandum cum stipendio ministris dato à mutuatariis pauperibus soluendo: nam tunc sex illa soluntur ratione damni, siue in deponentibus, siue in ministris montis.

De secundo genere Montium, qui vulgo, & communiter in Italia dicuntur vacabiles, vel non vacabiles.

CAPVT X.

Est secundum genus montium, qui vacabiles aliquando, aliquando non vacabiles vulgo nominantur; quorum praxis est hæc: Solent Principes, vel ciuitates certos redditus annuos habere ex vectigalibus, & gabellis, vel alijs impositionibus antiquis, vel nouis, siue fructibus, aut iuribus; & quia huiusmodi redditus minutatim per partes soluantur Principi, vel ciuitati, solent ipsi Principes certam aliquam summam, & pensionem tanquam vetos illorum reddituum fructus singulis annis percipiendam constituere, vt illam vendant: quæ summa, quia est magna, & vnus non possit integram emere; ob id habita proportione illius magnæ pensionis ad omnes redditus, illas diuidunt in multas æquales partes, & pensiones, vt in octo, vel decem, vel viginti, vel quinquaginta, quæ singulæ sunt fructus, siue partes illorum reddituum; & deinde aliquando pensiones iste emuntur à multis: quorum quisque contribuit suam partem: & ita pro quantitate pecunie, quam dat, emit partem illorum reddituum; aliquando vero tota summa, qua æstimantur annui redditus, emitur ab aliquo homine opulento, qui emit omnes illos redditus, quos ipse postea vendit diuisim multis.

Ista igitur summa reddituum annuorum, dicitur mons: &

ipsi reditus annui dicuntur Montes, qui aliquando ex nomine rerum, ex quibus percipiuntur nominari solent, vt Mons farinae, Mons carniū, Mons vini. Aliquando denominantur à causa, ob quam sunt: vt Mōs redemptionis Captiuorum, Mons fœderis, Mons pacis, Mons fidei. Aliquando ab Auctore, qui instituit, sic dicitur Mons Pius, Mons Sixtus, Mons Iulius. Singulæ verò portiones, siue pensiones ipsorum reddituum dicuntur loca Montis, & qui emunt huiusmodi portiones, siue loca, dicuntur emptores locorum Montis: habent enim ius exigendi portiones, quas suis pecuniis emerunt.

Secundò notandum, huiusmodi Montes aliquando esse perpetuos, aliquando temporales; aliquando vacabiles, aliquando non vacabiles dicuntur; quoniam obitu emptoris vacant; & redeunt ad Principem, qui iterum vendit eos: non vacabiles verò dicuntur, qui non vacant obitu emptoris, sed transeunt ad hæredes ipsius. Item aliquando esse redimibiles: id est, Princeps, qui Montem constituit, potest reddere pecuniam capitalem his, qui dederunt, vt emerent loca, siue portiones Montis, consequenter liberare se ab onere soluendi; aliquando verò esse irredimibiles, ita vt à Principe redimi non possint, sed sunt, & eriguntur cum pacto, vt Princeps non possit eos redimere.

Tertiò notandum est: Qui suis pecuniis emunt portiones, siue loca huiusmodi Montium, auctoritate Principis habent ius transferendi portiones, siue loca, quæ habent, in suos hæredes, item resignandi, siue renuntiandi aliis. siue vendendi, & vendere solent aliquando pijs, aliquando minoribus, quam ipsi emerunt: & singula ista abque vñra sunt, vt statim infra dicam.

Postremò notandum est, Aliquas esse conditiones ad huiusmodi Montium iustitiam necessarias. Prima est, vt reditus, super quos fundantur pensiones, siue portiones, siue loca, vere existant, alioqui esse vsuram. Secunda, Ne plura loca, siue pensiones vendantur, quam contineat ipse Mons: alioqui enim eorum omnium locorum, siue portionum, quæ non fundantur in Monte, esset ficta emptio, & vsuraria. Tertia: vt si Mons in totum, vel ex parte pereat, pereat etiam pro rata, loca, siue portiones: nam perente fundamento, perit consequenter res fundata: & perente re, perit quoque ius constitutum in ea. Hoc tamen intelligitur, dummodo Mons non pereat ex domini culpa, & dum non se dominus Montis obligauerit pro capitali, & pro reditu locorum, siue portionum in casu quo Mons perierit, vel decreuerit. Quarta: vt maiores, siue pensiones, siue loca dentur, quando Montes sunt vacabiles, quam cum sunt perpetui: quia quando Montes sunt vacabiles, siue temporales, habent multa, & magna incommoda ex parte illorum, qui loca, siue portiones habent in Montibus: & hinc fit, vt Montes isti vacabiles non constituantur, sine graui, & vigente causa propter incommoda, quæ inde sequuntur. Fit etiam, vt quando Montes sunt vacabiles, loca, siue portiones emi soleant ad rationem duodecim, vel decem, vel octo pro quolibet centenariò: quando verò sunt perpetui, solent emi ad rationem quinque, vel quinque cum dimidio.

Quantum ad iustitiam huiusmodi Montium, constat eos esse licitos; quia sunt census quidam. Sicut enim in censu emitur ius percipiendi annuam pensionem ex re alterius: Sic etiam qui loca emunt in huiusmodi Montibus; emunt ius percipiendi fructus, siue reditus annuos ex bonis eius, qui est dominus Montis.

De tertio alio genere Montium.

CAPVT X.

EST aliud genus Montium: nam Princeps, vel ciuitas pecuniis indigens, solet aliquando cogere ciues mercatores ad sibi mutuandum eâ lege, vt donec acceptam pecuniam restituat, soluat eis quotannis aliquam pecuniam summam, nimirum quinque, vel sex pro quolibet centenariò: & ista pecuniarum centenaria alibi dicuntur Montes, alibi loca, alibi mutua, & qui pecunias dederunt, dici solent creditores Montis, quibus conceditur facultas, vt reditus, siue fructus, quos suis datis pecuniis accipiunt, vendere, & alienare possint, eadem conditione, qua ipsi habent, nimirum, vt ipsi non possint suas pecunias repetere; Princeps tamen, vel Respublica, vel Ciuitas possint, quandoqueque voluerint illas restituendo, se ab hoc onere redimere.

De his Montibus solet esse dubitatio, an sint liciti, nec ne? Et dicendum est, ad hoc, vt sint liciti, nonnulla requiri. Primò, vt fundentur in veris Principis, vel Respublicæ, vel Ciuitatis fructibus, iniubus, vel reditibus antiquis, vel per nouam aliquam impositionem institutis: alioqui enim esset vsura, cum nihil sit, quod ematur. Secundò, cum quinque, vel sex pro quolibet centenariò Princeps, vel Ciuitas quotannis soluat: necesse est, vt ciues pecunias quas dederunt, non mutatas dederint: sed tamquam pretium quo emerant ius percipiendi quinque, vel sex pro quolibet centenariò. Et tunc huiusmodi Montes parum differunt à Montibus secundi generis; vtrique enim sunt similes censibus, quibus emitur ius percipiendi annuam pensionem, ex re alterius.

Differunt tamen isti Montes à Montibus secundi generis, quod ciues, & mercatores coguntur auctoritate Principis, Respublicæ, vel Ciuitatis emere istos Montes tertij generis; & ideo tertio requiritur in eis, vt non sint sine graui, & vigente necessitate: sine hac enim nemo potest cogi ad emendum aliquid: hæc verò ratione existente possunt cogi ciues ad emendum, sicut etiam solent Principes, vel Ciuitates in casu necessitatis aliquando cogere subditos, vel ciues, ad emendum triticum, quod pro eorum vtilitate ad caritatem, quæ certò, aut probabiliter timebatur, euitandam emerant, siue parauerant alioquin si cogerentur emere, triticum putri heret. Quarto, si reuera ciues, & mercatores pecunias non dant tamquam pretium portionum, siue locorum, quæ emunt, sed tamquam mutuum, tunc vsura esset; quia Princeps, vel Ciuitas, quæ mutuo accipit vsura sortem, soluit lucrum ex mutuo: vnde, vt ab vsura, & iniustitia excusentur, necesse est, vt quinque, vel sex, quæ pro quolibet centenariò Princeps, vel Ciuitas soluat, ea reddat ratione lucri cessantis, vel damni emergentis. Et cum hoc generaliter esse non possit in omnibus ciuibus, vel mercatoribus, qui promiscuè pecunias dederunt: ideo isti Montes sic per mutuum constituti, ordinariè, siue regulariter, ab vsura liberi esse non possunt.

An Vsurarius acquirat dominium rei per vsuram acceptæ.

CAPVT XI.

IN hac re sunt duæ opiniones principales: Prima assentit per vsuram transferri dominium in vsurarium, siue res sit fructifera, quæ in vsura consumi non solet, siue non sit, quæ dicitur vsu consumptibilis, vt sunt in mensura, vel in pondere consistentes. Sic Glossa 14. questione quarta, in cap. Si quis vsuram, & in cap. Si Episcopum, 16. quest. 6.

Cap.

Et c. Transmissa. de Decimis. c. Debitores, de Inuentione.
 Sic Adrian. in 4. de Restitutione. quest. qua incipit: Ex his
 alia oritur questio. sic Innocent. in c. Michael de vsur. So-
 tus in 4. dist. 15. q. 2. art. 3. Alexan. p. 4. q. 33. mem. 2. art. 2.
 Henricus Quodlib. 4. q. 27. Palud. in 4. dist. 15. q. 2. art. 3.
 Rosella verb. vsura. 4. nu. 10. Baldus in l. n. 3. C. de pigno-
 rat. alt. Nauar. c. 17. n. 265. & probant, quia quisque vo-
 luntate sua potest transferre dominium bonorum suorum
 in alium: sed mutuatarius ex conuentione, & pacto, sol-
 uit vsuram, ergo transfert dominium eius in vsurarium
 Quod si dicas: Non soluit vsuram mutuatarius simpliciter
 voluntarie, quia necessitate coactus soluit eam, quia mu-
 tuator non vult mutuari nisi ad vsuram. Contra hoc est
 argumentum, quia hoc non tollit, quin voluntarie soluat:
 nam etiam, quod metu facimus, Verbi gratia, quippiam
 metu, vel minis nos damus alteri, verè transferimus domi-
 nium in eum. Item ex iure Ciuili, & Canonico, dominium
 transfertur per traditionem rei: sed mutuatarius tradit vsu-
 rario lucrum, quod soluit ex mutuo, ergo transfert domi-
 nium illius. Obijcies: Non sufficit sola, & simplex traditio
 rei: sed requiritur, vt fiat cum iusto titulo. Contra hoc
 est argumentum, quia hic adest titulus præter traditionem,
 nimirum conuentio, & pactum, quo mutuatarius promisit
 se soluturum vsuram: neque requiritur, vt titulus sit ius-
 tus, id est per legem licitus: satis enim est, vt lex non pro-
 hibuerit translationem dominij, licet prohibeat factum:
 nam etiam leges prohibent meretricium actum, nec tamen
 reuocant translationem dominij eius, quod datur meretri-
 ci. Si secundò obijcias, non sufficere solum rei traditionem,
 quia vsurarius lege naturali, & diuina, & canonicè obligat-
 ur ad restituendum lucrum per vsuram acceptum. Con-
 tra hoc est argumentum, & quia qui vendit merces pluris
 quam valeant, aut emit minoris quam æstimentur, obliga-
 tur in conscientia ad restitutionem, & tamen habet domi-
 nium pretij accepti, vel retenti. Item mutuatarius post mo-
 ram soluendi mutuum, tenetur in conscientia ad solutio-
 nem lucri cessantis, vel damni emergentis, si de eo soluendo
 conuenit; & tamen dominium habet eius, quod restituere
 tenetur.

Secunda opinio est asserentium in vsurarium non trans-
 ferri dominium lucri per vsuram accepti. Est S. Thomæ 2.
 2. q. 78. art. 3. ad finem. Caietanus in Opus. tom. 2. tract. 8. q.
 1. Altiusodor. lib. 3. tract. 21. cap. 1. quæ 1. principali. Ricardus
 in 4. dist. 15. quæ 5. art. 8. Sotus lib. 6. de iust. q. 1. art. 4. Medina
 quæ 4. de vsura ad tertium principale. Couarru. lib. 3. variat.
 resolut. cap. 3. nu. 7. Gabr. in 4. dist. 15. q. 1. art. 1. notab. 3. Ma-
 ior in 4. dist. 15. q. 38. Almayn. ead. dist. q. 2. Angel. verb. vsu-
 ra. 2. nu. 18. Silu. ead. verb. 6. q. 1. Lupi Gemin. tract. de vsur.
 comment. 4. §. 3. §. 37. Ioan. Andr. Lapi, Gemin. Francisc. in c.
 Quamquam de vsur. in 6. Probat hęc opinio, Primò, quia
 vsurarius tenetur restituere omnes fructus rei per vsuram
 acceptæ, si fructifera est; quod si dominium haberet, fructus
 faceret suos. Secundò, quia vsurarius nullo iusto titulo,
 aut causâ dominium habet, quia contra iustitiam lucrum v-
 surarium accipit. Tertio, quia ex contractu, qui per legem
 diuinam, & canonicam, & ciuilem est irritus, non transierit
 dominium; sed contractus vsurarius per omnem legem
 diuinam, & humanam est irritus: ergo ex eo nõ transfertur
 dominium.

In hac re dicendum est, aliqua esse certa, aliqua esse du-
 bia. Primò, certum est apud Auctores, si res per vsuram ac-
 cepta consistat in pondere, mensura, vel numero, vt est pe-
 cunia, frumentum, vel oleum: tunc eius dominium trans-
 fertur in vsurarium, quando cumque eam permisuerit
 cum re sua eiusdem generis; ita vt amplius separari, vel dis-
 cerni non possit; vel quando cumque eam postea admis-
 euerit cum re sua eiusdem generis. Sic Angelus, & Silue-
 ster. & ratione patet; quia, vt diximus in tract. de Restitu-
 tione in communi. Et in tract. de dominio rerum acquiren-
 tus modus acquirendi dominium, est per admixtionem
 rei cum alia eiusdem generis, siue materia; vt si fur vinum,
 vel oleum furtiuum, vel nummos argenteos, misceat eum

vinum, vel oleo suo, vel cum suis nummis argenteis. Secundo,
 certum est, si res vsuraria exstet eadem in specie, tenetur v-
 surarius eam restituere mutuatario. Tertio, si res vsuraria
 est fructifera, tenetur vsurarius restituere mutuatario, et-
 iam omnes fructus ex ea re perceptos. Quarto, tenetur v-
 surarius restituere omnes lucrum cessans, & damnum emer-
 gens mutuatario.

Tota igitur difficultas est inter Auctores, an his quat-
 tuor positis, possit simul, tamquam verum, dici dominium
 rei vsurariæ transferri in vsurarium. Nam prima opinio si-
 mul cum illis quattuor dicit coherere hoc, quod est, vsura-
 rium, dominium acquirere rei vsurariæ. & reuera est proba-
 bilis opinio, vt eam posita argumenta confirmant. Secun-
 da verò opinio ait, cum illis quattuor positis non posse si-
 mul coherere, quod vsurarius dominium acquirat rei v-
 surariæ. Sed quia parum refert, aut cum prima opinione, aut
 cum secunda loqui; dummodo quattuor illa prædicta reti-
 neamus; satis est secundam opinionem amplecti, tum quia
 communior est, tum etiam, quia secundam opinionem, facilius,
 & melius retinemus illa quattuor, in quibus
 omnes conueniunt.

*An vsurarius habeat dominium eorum,
 quæ ex pecunia vsuraria
 accipit.*

CAPVT XII

RE s per vsuram accepta potest esse pecunia, & potest esse
 res fructifera. v. g. ager, domus, equus, ancilla, seruus;
 fingamus vsurarium pecunia vsuraria negotiationi ex-
 posita, aliquid lucrificasse, vel emisse, vel ludendo compa-
 rasse. Ideo est dubium, an vsurarius habeat dominium eorum,
 quæ acquiruntur ex pecunia vsuraria. Item fingamus, rem
 vsurariam esse agrum reddentem fructus; dubitatur an v-
 surarius habeat dominium fructuum perceptorum ex agro.
 Item fingamus vsurarium vendidisse agrum, quem per v-
 suram accepit; dubitatur an acquirat dominium pretij, quo
 vendidit agrum.

In hac re, vt notat Archidiaconus 1. 4. q. 4. cap. Si quis vsuram
 sunt duæ opiniones. Prima asserit vsurarium dominium nõ
 habere. Ita sentit Altiusodor. loc. sup. cit. & probat, quia si ra-
 dix est infecta; rami quoque sunt infecti: ergo quicquid ac-
 quiratur ex re vsuraria, est vsurarium. Item 1. 4. q. 4. c. Si quis
 vsuram vsurarius dicitur, fur, & raptor; sed fur dominium
 non habet eorum, quæ ex re furtiua, siue rapta acquirat. Itè
 emptum pecuniâ vsurariâ, succedit loco pecuniæ, & pretij,
 vt communiter Iuriconsulti aiunt, ex l. Si rem. Et l. pretium.
 ff. de Petit. hered. Et l. Imperator. §. fin. ff. De legat. 2.

Opinio secunda est communis, quam sequuntur Sotus,
 Medina, Couarru. Almayn. Angelus, Siluest. Maior, Gabr.
 Ricard. & Astenl. loci supra citati. Abbas cap. Nautiganti.
 de vsur. Atque hęc opinio loquitur cum distinctione. Pri-
 mò, si res vsuraria est pecunia, tunc si quid ex ea vsurarius
 acquirat, dominium habet eius, quod acquirat; vt si luden-
 do, negotiando, vel emendo aliquid acquisiuit. Ratio huius
 est, quia huiusmodi lucra sunt ex propria industria, & dili-
 gentia vsurarij, non autem sunt fructus pecuniæ. Sic etiam
 depositarius si aliquid emat ex pecunia deposita, sibi acqui-
 rit. l. Si ex pecunia. C. de Rei vendic. Ita fur si aliquid ex pe-
 cunia furtiua sibi acquirat. l. qui vas. §. fin. ff. de furtis. Item
 si vxor ex pecunia viri defuncti pertinet ad filium, emat
 nomine suo aliquid, sibi acquirat. l. 1. Et l. sibi. C. Si quis al-
 teri. Item si vnus fratrum ex pecunia omnium communi
 emat aliquid suo nomine proprio, sibi acquirat, non aliis
 fratribus. Secus esset si emisset communi omnium nomine,
 tunc enim commune esset. Item, si quis furripit artificij
 instrumenta artis, & suâ industriâ, & arte aliquid acquirat,
 sibi acquirat, non artificij; licet omnes isti teneantur resti-
 tuere pecuniam alienam acceptam, & omne lucrum ces-
 sans, & damnum emergens. Secundò, si res vsuraria est fru-
 ctifera.

fructifera, tunc usurarius non habet dominium fructuum ex ea perceptorum: & hoc iuxta secundam opinionem, quam diximus communem in cap. procedenti: quia sicut iuxta eam opinionem usurarius non habet dominium rei usurariae, sic nec habet dominium fructuum perceptorum; quia sunt fructus quos fert ipsa res. At verò iuxta primam opinionem, quam posuimus in cap. procedenti, sicut usurarius habet dominium rei usurariae: licet eam in foro conscientiae restituere teneatur: sic etiam habet dominium fructuum perceptorum ex re usuraria fructifera: licet eos in conscientia restituere teneatur. Tertio, si res usuraria est fructifera, & usurarius vendit eam, tunc pretium non pertinet ad mutuatarium, sed nec usurarius potest sibi retinere: quia res vendita potest per euctionem extorqueri ab emptore, & re illa eucta, usurarius tenebitur in conscientia totum pretium restituere emptori, à quo res est per euctionem extorta. Item si usurarius rei usurariae fructus vendiderit, etiam pretium non pertinet ad mutuatarium; quia fructus venditi, quamdiu existant, possunt per euctionem vindicari: & tunc usurarius tenebitur totum pretium fructuum restituere emptori, cui sunt fructus per euctionem adempti.

Ad argumenta primae opinionis respondetur: ad primum, negamus lucra ex pecunia usuraria patta, esse veluti rames ipsius pecuniae; quoniam non oriuntur ex ea, sed ex industria, & diligentia ipsius usurarii.

Ad secundum respondetur, Usurarium non dici propriè, & strictè furem, & raptorè, sed latè dumtaxat. Item, etiam esset fur, nihilominus tamen iuxta praedicta, fur si ex pecunia futura aliquid emas, vel sua industria aliquid lucrificat, sibi acquirit.

Ad tertium respondetur, rem emptam loco pretij succedere in hereditatibus, fideicommissis, & dotibus; non autem generaliter in quibuscumque rebus.

An bona usurarij sint ipso iure tacite hypothecata pro soluendis usuris.

CAPVT XIII.

NON parum refert scire, An bona usurarij sint tacite hypothecata ipso iure pro usuris soluendis: quia si sicut, consequetur inde, ut ad quoscumque perueniant huiusmodi bona, transeant cum tali hypotheca, quae est obligatio realis; ita ut officio iudicis possint ea bona vindicari in quacumque sint possessione. Si verò non sint hypothecata, tunc consequenter non transeunt ad alios obligatione reali pro usuris soluendis, sed quamdiu sunt penes usurarium, erunt obligata pro usuris soluendis obligatione tantum personali: quod est dicere, usurarium personaliter esse obligatum ad usuras soluendas; & quia ipse persona est obligata, consequenter bona ipsius quamdiu apud ipsum existant, sunt obligata, ita ut ipse usurarius ex suis quibuscumque bonis teneatur usuras soluere.

In hac igitur re sunt tres opiniones. Prima ait generaliter omnia bona usurarij esse tacite hypothecata. Ita Glossa in cap. *Cum tu. Et cap. Tu nos. de Vsuris. Et capit. Quamquam. de Vsur. in Sexto.* Baldus in l. *Executores. C. de Executione rei iudicata. Et l. final. C. de Seruo pignori dato manumisso.* Albericus in l. *Pro officio. Cod. de Admin. tuto.* Ripa in l. *Senatusconsulto. ff. Quib. in caus. pignus tacite contrahitur.*

Hanc opinionem fuisse veterum Canonistarum communem, tradit Panormit. cap. 1. *Et fin. de Vsuris.* Sed ait oppositam sententiam esse Iuniorum Canonistarum, & veriorè.

Secunda opinio ait, quod licet alia bona usurarij non sint ipso iure tacite obligata pro usuris soluendis, nihilominus tamen possessiones siue res emptas ex pecunia usuraria, esse tacite hypothecatas. Sic Medina *quest. 4. de*

Vsuras. ad 4. principale. circa finem. Gabriel in 4. *dist. 15. quest. 1. art. 2. conclus. 2.* Lapus *allegat. 74.* Ioan. Lupus *de donat. §. 65. numero 23.* & probant ex cap. *Cum de Vsuris.* ubi dicitur, ut possessiones emptae ex pecunia usuraria, vendantur, & ex earum pretio soluantur mutuatariis quicquid est per usuram acceptum.

Tertia opinio asserit, generaliter bona usurarij, etiam si sint emptae ex pecunia usuraria, non esse tamen ipso iure tacite hypothecata realiter pro usuris soluendis. Sic Abbas *loco supra citato.* & citat Ioan. Andr. Hostiens. Fredericum, addens praeterea hanc esse communem sententiam Iuniorum Canonistarum. Ita Caietanus in *Opusculis. Tom. 2. tract. 8. cap. 4.* Sotus *6. lib. de Iustitia. quest. 1. art. 4. ad 3.* Couarr. *lib. 3. Variarum resolutionum. cap. 3. nu. 6.* Siluestr. *ver. Vsuras. 6. quest. 3.*

In hac re vltima sententia est verior: nam tacita hypotheca non est ex natura rei; nisi ubi iure aliquo humano est inducta. Sed nullo iure humano, ciuili, vel canonico huiusmodi tacita hypotheca est inducta: ergo non est, &c.

Ad Cap. verò, *Cum tu. de Vsuris.* respondetur, multos decipi, putantes ibi loqui Pontificem de possessionibus per usuram pecuniam comparatis, & translatis: & ideo dicunt, Pontificem ita tenere, ut vendantur: quod auiat, non intelligi ex iure; sed solum locum esse Pontificem ex aequitate humana.

Sed reuera Pontifex loquitur de possessionibus acquisitis ex pecunia usuraria: sed adhuc manentibus apud ipsum usurarium: & ideo merito ex iure Pontifex constituit, ut vendantur; non quia sint ex possessiones tacite hypothecatae, pro restitutione usurae; sed quia quamdiu sunt apud usurarium, obligatione personali ipsius usurarij sunt obligatae pro restitutione usurae; ad quam ipse usurarius est personaliter obligatus; & ratione ipsius omnia bona eius, & non solum possessiones ex usuraria pecunia emptae. Et hinc fit, ut si illae possessiones transeant ad alium tertium, nullam habeant hypothecam; quia personalis obligatio non transit ad tertiam personam; nisi illa sit haeres, quae eo ipso, quod repraesentat personam defuncti, succedit in eius obligationibus; & iuribus etiam personalibus.

An Contractus cum usurario facti, sint validi.

CAPVT XIII.

DE hac re legendi sunt, Sotus *lib. 6. de Iustitia. quest. 1. art. 4. ad 3.* Adrianus in 4. *de Restitui. quest. qua incipit. Ex his alia oritur questio. §. Hoc igitur supposito.* Gabriel in 4. *dist. 15. quest. 1. art. 3. sub. 16.* Paludanus *item in 4. eadem quest. 2. art. 5.* Nauarr. *cap. 17. num. 266.* & segg. Siluestr. *verb. Vsuras. §. Angelus verb. Restitutio. verbi Vsurarius.* Medina *de Rebus restituendis. quest. 10. Et de Vsuris. quest. 4. ad 3.* Couarr. *lib. 3. Variar. resolutionum. cap. 3. num. 6.*

Questionis sensus hic est, An contractus, quem V. g. Titius celebrat cum Caio usurario, ita sit iure validus, ut licet Caius usurarius in conscientia teneatur restituere, quae per usuram accepit, Titius tamen possit tutè conscientia sibi retinere, quod habet ex contractu celebrato cum Caio? Finiamus enim, Caium pretio aliquid vendidisse Titio, nimirum possessionem; An Titius possit tutè conscientia, sibi retinere possessionem emptam, licet Caius usurarius teneatur restituere usuras?

In hac re, Primò dicimus, res per contractum celebratum cum usurario accepta, siue sit consumptibilis vsu, siue non, si ab eo fuit per contractum usurarium comparata, quamdiu existat in specie, semper est restitutioni obnoxia, vbi cumque sit penes aliquem possessorem. In hoc conueniunt omnes Auctores, praeter vnum Medianam, qui ait

hoc esse verum, quando res non est *usu* consumptibilis, sed non quamdiu est consumptibilis *usu*, ut est pecunia, vel frumentum, & alia similia. Sed contra Medicam non solum Doctores faciunt, sed etiam ratio; quia, v. g. si eadem pecunia in numero existat, quam Caius usurarius per *usu*ram accipit, licet sit penes Titium, in ipsum nimirum translata donatione Caij, vel per depositum, vel ex hoc, quod Caius possessionem emit a Titio, & ei predictam pecuniam dedit tamquam pretium, semper est debita suo domino, nempe illi a quo Caius per *usu*ram accipit. Patet, quia in hoc supponimus opinionem communem, quam sumus supra sequuti, & quam nobiscum etiam Medina ipse concedit, dominium rei per *usu*ram accipere, non transferri in usurarium, etiam si sit pecunia, nisi sit admixta aliis usurarij pecuniis; ergo pecunia *usu*riaria quamdiu existat, non est sub dominio usurarij, & consequenter in quemcumque transferatur, semper est debita suo domino. solum delinit esse sui domini, quando admiserit alius pecuniis alicuius possessoris.

Obijcies cum Medina: Res *usu* consumptibiles functionem accipiunt, ita ut plenè satisfacias creditori, siue suam numero eandem pecuniam reddas, siue aliam paræ estimationis: ergo in his rebus non est necesse restituere eandem numero pecuniam *usu*riario. Respondeo: hoc argumentum solum probat, *usu*riarium, siue quemcumque alium possessorem in genere apud quem sit translata eadem pecunia numero *usu*riaria, personali obligatione teneri ad restituendum creditori, siue illam eandem numero pecuniam, siue aliam æqualis estimationis. & hoc factis est ad nostrum propositum: hoc enim est, quod asserimus: nimirum, Titium; apud quem existat eadem numero pecunia *usu*riaria a Caio *usu*riario accepta, personaliter esse obligatum ad restituendam eam, vel aliam numerò æqualem vero domino, a quo Caius per *usu*ram accipit. & hoc de primo.

Secundò dicimus: quantum ad alia, quorum dominium habet *usu*riarius, iuxta communem sententiam, quam sumus supra sequuti, in contractibus cum *usu*riario celebratis; considerandum est, an ex eo contractu, quo *usu*riarius illa bona alienat, fiat impotens in totum, aut ex aliqua parte ad restituendum *usu*ram, an verò minime. Nam si reddatur impotens, vel in totum, vel ex parte, tunc contractus celebratus cum eo, non sunt validi; ita ut is, qui celebrat contractum, teneatur restituere in totum, vel ex parte, ea, quæ accipit ab *usu*riario ex contractu cum eo facti: quod si scierit celebravit contractum, teneatur restituere ea bona, quamdiu existant: & si scierit consumpsit, similiter tenetur; quia sciebat *usu*riarium in totum, vel ex parte fieri impotentem, alienando per contractum ea bona: & consequenter malè fide consumpsit ea. Si verò ex ignorantia probabili celebravit contractum cum *usu*riario, tenetur ad restitutionem, quoad hoc sciverit *usu*riarium alienando bona, fieri in totum, vel ex parte impotentem ad restituendum *usu*ras. Quod si ex eadem ignorantia probabili, bonè fide consumpsit ea bona, tunc solum tenetur ad restitutionem, quatenus ex his bonis factus est locupletior.

Si igitur *usu*riarius alienando bona in tertium, per contractum non sit impotens in totum, vel ex parte ad restituendas *usu*ras, quia adhuc ei supersunt sufficientia ad restitutionem earum: tunc contractus celebratus cum *usu*riario est iure validus, ita ut is, in quem per contractum bona *usu*riarij sunt translata, nihil teneatur restituere, etiam si *usu*riarius post contractum factus fuerit impotens ad restitutionem *usu*rarum.

Ex dictis sequitur, quid sit dicendum in multis casibus: Primò, si Titius *usu*riarius vendat possessionem suam patrimonialem, quam habet, vel quam ex pecunia *usu*riaria emit, valida est venditio; quia per eam recipiendū pretium, tantum accrescit in suis bonis, quantum habebat prius; dummodo iusto pretio vendat possessionem.

Item si pecunia *usu*riaria emit possessionem, valida est emptio, & validè transfertur pecunia in alium; quia recepta per emptam possessionem, tantum adhuc retinet in bonis suis, quantum habebat. Si tamen *usu*riarius donationes faciat; tunc si alia bona habeat, ex quibus possit *usu*ras restituere, validæ sunt donationes: si verò non habeat alia bona, non erunt validæ.

Ex his pariter iudicandum est, quid dici debeat in multis casibus particulantibus; de quibus solent Doctores dubitare; nimirum, an valeant contractus, quibus *usu*riarius emit sibi necessaria ad cibum, potum, vestitum, & alios *usu*s ad vitam pertinentes?

Dicendum est primò, si *usu*riarius alia bona haberet sufficientia ad restitutionem *usu*rarum, omnes huiusmodi emptiones esse validas.

Secundò, etiam si *usu*riarius alia bona non habeat ad restitutionem *usu*rarum, huiusmodi emptiones esse validas, si sint factæ pro rebus emendis simpliciter necessariis ad sustentationem suæ vitæ, & familiæ.

Tertiò, si *usu*riarius alia bona non habeat, ex quibus possit *usu*ras restituere, huiusmodi emptiones, non esse in conscientia validas, si sint factæ pro rebus emendis ad luxum, voluptatem, vel ob alios illicitos, superfluos, & vanos *usu*s. In his conveniunt Doctores supra citati.

Item dubitare solent Auctores, quid sit dicendum de stipendiis, quæ soluit *usu*riarius suis famulis, ministris, aut quibuscumque aliis, ut sint præceptores suorum filiorum?

In quæ re dicendum est primò, si *usu*riarius habeat alia bona, ex quibus possit *usu*ras restituere, tutà conscientia potest huiusmodi stipendia conferre.

Secundò, si non habeat alia bona, nequit tutà conscientia conducere famulos, ministros, vel alios operarios, aut *usu*rarum operarum locatores, nisi pro rebus simpliciter, vel ad suæ vitæ, vel familiæ sustentationem necessariis.

Tertiò, si alia bona non habeat, ex quibus possit *usu*ras restituere, & nihilominus prædictis famulis, vel ministris stipendia debita soluerit bonè fide, & ipsi etiam famuli bonè fide acceperint, possunt tutà conscientia sic soluta stipendia retinere; quia *usu*riarius, sicut eos, a quibus *usu*ras extorsit, creditores habet, sic etiam debet prædictis famulis iusta stipendia: atqui inter creditores vnus non est potior alio, quamdiu nullam ex contractu, vel pacto habet, vel hypothecam expressam, vel tacitam, vel privilegium iuris. Sic Adrianus in 4. de Restitutione, questione, qua incipit: *Occurrunt super prius dicta. §. sed quid si bona fide.* Paludanus in 4. distict. 25. quest. 5. Medina q. 4. de *Usur. ad 3.*

Quartò, si prædicti famuli, vel ministri *usu*riario seruiant, in iis, quæ sunt illicita, vel vana, tunc non possunt retinere stipendia, quæ accipiunt ab *usu*riario, non habente alia bona, ex quibus *usu*ras restituere. Ita Gabriel, Angelus, & Silvester locis supra cit. Adrianus, & Paludanus supra quoque citat.

Item, quæ accipit vxor ab *usu*riario marito, potest tutà conscientia retinere, si accipiat ad congruam suam sustentationem; quoniam huiusmodi alimenta sunt debita vxori.

Item, si sua industria, & opera lucrifaciat, ita ut augeat vtiliter mariti bona, potest retinere, si quid accipit ex bonis mariti, etiam si maritus non habeat alia bona ex quibus *usu*ras restituat: potest enim vxor sibi retinere lucra, quæ ipsa fecit.

Item, de filiis est perinde philosophandum, atque de vxore. Nam ex bonis patris *usu*riarij possunt alii, si pater alia bona habeat, ex quibus *usu*ras restituat; quod si non habeat, & aliquid acceperint ad congruam vitæ sustentationem, nihil tenentur restituere; quoniam sunt debita illis alimenta.

Item, si sua industria, & opera, rem patris vtiliter auzerint, possunt accipere quantum sua industria, & opera

meretur. Quod si acceperint ad luxum, vel alios usus illicitos, aut vanos, teneantur restituere, si pater non habeat unde restituere possit usuras.

Item solent Auctores dubitare de genere accipiente dotem ab usurario locero. In quo dicendum est: si locer alia bona habeat, ex quibus usuras restituere, tunc conscientia potest retinere dotem; licet locer deinde iactus fuerit pauper: quod si non habeat, tunc gener non potest dotem retinere; si tamen bona fide acceperit, poterit retinere tantum ex dote, quantum erit necessarium ad uxorem alendam; quia huiusmodi alimenta sunt uxori debita.

Item dubitant Auctores, quid sit dicendum de his, qui mutant usuras? Verbi gratia, Caius mutauit pecunias Titio usurario, postquam eas repetere, & redditus tunc conscientia retinere? Respondetur, si Caius mutauerit pro extrema, vel gratia aliqua Titij necessitate subleuanda, potest retinere: si vero ad usus Titij usurarij illicitos, vel vanos mutauerit, tunc si Titius habeat alia bona, ex quibus possit usuras restituere, poterit retinere, quod si non habeat, non potest.

De obligatione restituendi, quam usurarius habet.

CAPVT XV.

QUÆRITVR, quid, quantum, & cui usuras restituere usurarius teneatur? Respondetur primò, eum teneri ad restituendum quicquid per usuram accepit. Secundo, omnes fructus rei fructiferae perceptos. Item quos ipse usurarius desit percipere negligentia vel culpa sua; quia per hanc negligentiam suam laesit eum, à quo rem fructiferam per usuram accepit & sibi imputare debet, quod fructus non percipere: eos enim dominus rei percipere potuisset. Si quaeras, an teneatur restituere fructus, quos percipit, quos tamen dominus rei non fuisse alioqui percepturus, vel ob negligentiam suam, vel ob casum fortuitum? Respondetur, teneri, quia satis est, quod sint fructus rei, & percepti ab usurario. Si secundo roges, an teneatur restituere fructus, quos desit percipere ob negligentiam suam; & quos etiam alioquin dominus rei non percipisset ob negligentiam suam? Respondetur, non teneri, nec ratione rei alienae teneri, cum nihil percipere, nec aliquid exister apud ipsum: nec ratione iniustae acceptiois, quia nullus fructus percipit, nec eos erat dominus rei percepturus. Tertio, usurarius tenetur omnes fructus rei fructiferae apud ipsum existentes restituere. Quarto, tenetur restituere omne damnum emergens. V. g. si mutuatarius vilis vendiderit rem suam, vel si conduxerit aliam domum, vel si acceperit aliquid sub usuris, vel solueret usurario usuras. Item tenetur usurarius restituere his, à quibus usuras accepit: quod si mortui sint, eorum heredibus, vel his, qui nomine ipsorum possint acquirere: quod si nec heredes exsint, pauperibus restituere. Item quandocumque mutuatarij sunt ignoti, siue incerti, tenetur pauperibus restituere.

De Usurario mentali.

CAPVT XVI.

QUÆRITVR, An usurarius mentalis teneatur restituere? Respondetur, certum esse apud Doctores, quandocumque nihil lucri est acceptum, ad restituendum non teneri, quia licet voluntas fuerit usuraria, & prode peccatum, nihil tamen est per usuram acceptum.

Difficultas igitur consistit, An teneatur restituere, quando est aliquid acceptum per usuram mentalem? Et notandum est hoc posse contingere, vt mutuator ultra sortem aliquid accipiat à mutuatario quadrupliciter. Primò quando

mutuatarius dat ultra sortem aliquid liberaliter, & gratis, non vi mutui, & mutuator etiam accipit, vt datum sibi gratis, & liberaliter: & tunc nulla est obligatio restituendi; quia nec est datum, nec acceptum ex vi mutui. Secundo, quando mutuatarius dat ratione mutui: nimirum quoniam ex signis, vel nutibus nouit mutuatorem velle lucrum ex mutuo, & ideo dat: vel dat, quia nouit alias non mutuatorem sibi, v. g. Caius mutuator aut dat, ne habeatur ingratus, aut ne alius eum mutuo indigne us, teneatur sibi: & mutuator, v. g. Titius recipit vt datum ratione mutui, & tunc omnes continentur esse obligationem restituendi; quia datum, & acceptum est lucrum ultra sortem ratione mutui. Tertio, quando mutuatarius dat ratione mutui, vt diximus in secundo casu: sed mutuator Titius recipit bona fide, putans sibi dari gratis, & liberaliter: & tunc Titius quandocumque nouerit esse sibi datum ratione mutui, tenetur restituere eis, & fructus eius exstantes: si vero bona fide consumpsit, ad nullam tenetur restitutionem, si non fuerit inde factus ditor. Quarto, si mutuatarius det aliquid ultra sortem gratis, & liberaliter, credens Titium mutuatorem nihil lucri ex mutuo velle habere, sed Titius accipit animo, & intentione usuraria, nimirum ratione mutui, in hoc casu est tota difficultas. Sunt enim duae opiniones; prima alicui Titium usurarium mentalem non teneri ad restituendum. Ita Scotus in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. Ricardus eod. lib. & dist. ar. 5. q. 5. G. de eod. lib. & dist. q. 1. ar. 3. sub. 17. Angel. verb. restitutio. 1. ver. Usurarius. Siluester verb. Usura. 6. q. 3. Caietan. 2. 2. q. 78. ar. 1. Medin. de Usura. q. 4. ad secundum principale. Sotus lib. 6. de iustitia. qu. 1. ar. 4. Couarr. in Regula Peccatum, part. 2. in princ. nu. 4. Cardin. in c. Consuluit, de usur. & Clemen. Ex graui. de Usur. q. 24. Lupus Gemin. de Usur. concl. 4. §. 2. nu. 51. Et probant, quia non tenetur debitor restituere id, quod debet, etiam si non sit paratus restituere, quando ei à creditore sit liberalis remissio debiti. Item contractans, & accipiens rem alienam, credendo inuitum esse dominum, non tenetur restituere si dominus erat volens. Item si ego accipiam rem tuam animo furandi, & tamen postea noui te mihi eam donare, quando eam accipiebam, non teneor ad restituendum eam.

Secunda opinio ait, Titium usurarium mentalem teneri ad restituendum: ita Innocent. Hostiensis. Ioan. Andr. abbas in cap. Consuluit, de Usur. Gloss. in cap. fin. de Simon. Laur. de Rodolph. de Usur. par. 2. q. 2. nu. 20. B. Anton. p. 2. tit. 1. cap. 5. §. fin. Almayn. in 4. dist. 15. q. 2. Probant ex Batt. li. ff. de Donat. & Castren. in l. Ahsenti, in princ. ff. de Donat. qui docent non esse veram donationem, quando quis ignorans soluit indebitum, dum tamen recipiens credat se accipere debitum. Deinde, quia donatio non perficitur, nisi acceptetur à donatario. Item in l. Si ego 1. ff. Si certum per. aperte dicitur, quod si volui tibi rem donare, & tu crederes eam tibi mutuo dari, non efficitur tua ante consumptionem; quia hoc casu intentio concedentis, & recipientis discordat. Item contractans quando ab initio est vitiosus, habet etiam vitiosum effectum.

In hac re opinio prima est probabilior, & ad argumenta in oppositum respondetur, satis esse, vt mutuator accipiat id, quod mutuatarius dat liberaliter & gratis: quia licet accipere intentione usuraria, vt lucrum ex mutuo: quia tamen nouit sibi dari gratis, & liberaliter, id etiam vt datum accipiat, & retinet sibi: solum argumenta probant, quod si receperit intentione solum usuraria, nec accipiat, vt datum sibi liberaliter, & gratis, teneretur restituere; quia donatio non valet nisi acceptata à donatario: & in hoc sensu loquitur secunda opinio.

Sed quid si Titius (inquies) usurarius non accipiat lucrum datum sibi à Caio gratis, & liberaliter; sed accipiat solum intentione usuraria, vt lucrum ex mutuo; tenebitur restituere ei, qui dedit, an pauperibus? Plerique ex Doctores secundae opinionis aiunt, eum esse obligatum ad restituendum pauperibus, non ei, qui dedit. Sed vetus est, quod Sotus, Siluest. & Caiet. aiunt, vel eum non teneri ad restituendum, vel debere restituere ei, qui dedit; quia eo ipso, quod

Titius

Titius illud non accepisset, vt datum gratis, ac liberaliter, Caius non donat voluntarie.

Quod si obijcias: Caius, quantum est ex parte sua, gratis, & liberaliter dedit, & consequenter abdicauit dominium a se. Respondetur: Si Titius, cui Caius dat, non acceptat donationem, eo ipso Caius non abdicat a se dominium, quia eo casu nihil intendit donare.

Secundo quaeritur, An sicut usura mentalis, obligationem restituendi inducit; sic etiam inducat simonia mentalis? Hanc quaestionem resolvimus in *Traictatu de Simonia, cap. 23.*

Tertio quaeritur, Quamnam intentio, vel spes lucrifaciat vsurarium mentalem, ita vt ad restituendum teneatur? Respondetur: Glossa, & Innocentius communiter recepti. in *cap. Consultit, de Usur.* aiunt tunc facere vsurarium mentalem intentionem, & spem lucri, quando est principalis, & primaria. Si vero sit minus principalis, & secundaria lucri, non facere. Sit hoc exemplum; Titius mutat Caio partem ob lucrum, partim ob beneuolentiam, & amicitiam, tunc, inquit, lucri est intentio principalis, quando si lucrum non intercessisset, non mutasset: quando vero e contrario, si beneuolentia non esset, non mutasset: tunc principalis intentio est beneuolentia, & non lucrum, & ita tunc non est usura mentalis. Ita Siluester, Angelus, Tabiena, & Rosella *verb. Usura. i. in principio.* At Sotus *lib. 6. de Iustitia, quest. 1. art. 2.* & Caietanus *2. 2. qu. 78. art. 1. ad 4. Et in Summa, cap. de Usura mentali, Et in Opusculis; Tom. 2. tractat. 8. cap. 2. Et 3.* & Nauarrus *cap. 17. num. 209.* hanc distinctionem rejiciunt. & merito, quia reuera furtum est, si rem alienam accipias invito domino, siue accipias principaliter vt furis, siue secundario. Et idem est de homicidio, & adulterio, ergo similiter usura est, si lucrum ex mutuo intendas, siue principaliter, siue secundario: quod si lucrum intendas, & non ex mutuo, nullo modo est usura intentio.

Conradus *questione 20. conclus. 2.* ait esse vsuram mentalem; etiam si Titius mutuando intendat beneuolentiam Caii: Si rursus ex ipsa beneuolentia per mutuum intendat etiam lucrum; quia, inquit, tunc Titius ex mutuo lucrum mediate intendit. Sed reuera fallitur Conradus; quia, si ex mutuo beneuolentia intenditur, cum ea non sit pecunia aestimabilis, non facit intentionem vsurariam: & deinde cum ex beneuolentia conciliata intenditur lucrum, eo ipso non intenditur ex mutuo, sed ex amicitia, quod non est usura.

Medina *de Usura, quest. 1.* ait, videndum esse, an intentio lucri sit causa finalis mutui, an vero sit solum causa motiua; & impulsiva. Si enim est causa finalis, tunc siue sit principalis, siue secundaria, facit vsuram mentalem: si vero est tantum motiua, vel impulsiva, non facit vsuram mentalem.

Si roges, quando est causa tantum motiua, vel impulsiva? Respondet Medina, quando lucrum est causa vt facilius, & promptius Titius mutuet, tunc solum est causa impulsiva: quando vero est causa, vt Titius simpliciter mutuet, alioqui non mutaturus, tunc est causa, propter quam mutuum sit simpliciter.

At Sotus, Caietanus, & Nauarrus *supra citati*, clarius videntur respondere, nimirum videndum esse, an lucrum intendatur ex ipso mutuo; tunc enim est usura mentalis, siue principaliter, siue secundario intendatur, siue proxime, siue mediate. Si vero lucrum non intendatur ex mutuo, sed solum intendatur beneuolentia, & amicitia mutuatarij, tunc non est usura mentalis, etiam si beneuolentia intendatur, & rursus intendatur lucrum ex beneuolentia tamen conciliata, vt diximus

supra.

Quo pacto cooperatores in usura ad restitutionem teneantur.

CAPVT XVII.

CONVENIT inter omnes, cooperatores, qui se tenent ex parte mutuatarij petentis mutuum, non teneri ad restitutionem, licet aliquando peccent; quia ex consensu, & voluntate ipsius mutuatarij cooperantur, & consequenter nihil faciunt contra eius iustitiam; quia scietis, & volenti non fit iniuria. Tota igitur difficultas est de his, qui se tenent ex parte mutuantis cum usura.

Primo quaeritur de Consulente, iubeente, suadente, vt Titius. V. g. mutuet cum vsuris, vel de eo, qui Titium volentem mutuae gratis, impediuit ne mutuet gratis, sed cum vsuris? Sunt dua opinioniones, vna asserit istos nihil debere restituere, si nihil ad ipsos ex lucro vsuratio peruenit. Angel. in *verb. Restit. i. vers. Usurarius. nu. 4.* Rosella *verb. Restit. 9. §. 1.* Siluest. *verb. Usura, 7. qu. 2.* Medina *de Usura, quest. 4.* & probant, quia aliud est consulere, vt furis, vel occidas, vel adulteris; tunc enim consilium contra iustitiam: aliud vero est consulere, vt lucrum ex mutuo tibi ab alio promissum, vel datum, recipias in hoc enim, non consilium contra iustitiam alterius.

Altera est opinio, quae asserit ipsos in solidum obligari ad restituendum, etiam si nihil ex vsuris ad ipsos peruenit. Ita Sotus *lib. 6. de Iustitia. q. 1. art. 4. ad fin.*

In hac re dicendum est, si conulas, vel suadeas, vt Titius contractum vsurarium celebret, vel vt mutuet cum vsuris, tunc in solidum te obligari ad restitutionem. Et in hoc etiam Auctores primae opinionis conueniunt. Et ratione patet; quia tum consilium est causa damni. Si autem Titius celebrat vsurarium contractum, vel mutuaui cum vsuris, & deinde conulas, vt vsuras sibi ex pacto promissas recipiat: tunc Auctores primae opinionis aiunt, te non obligari ad restitutionem; quia ante tuum consilium, iam erat damnum illatum, & licet tu porteres impedire receptionem vsurae, non teneris tamen ex officio, sed solum lege caritatis.

In hoc dicendum est: si reuera consilium solum est post absolutum vsurarium contractum, ita, vt nihil fecerit ad vsuras acquirendas, tunc non est obligatio restituendi: si vero aliquid fecit, vt vsurae acquirerentur, tunc obligatio est restituendi iuxta secundam opinionem.

Secundo quaeritur, Quid sit dicendum de Caio suas pecunias deponente apud Titium, quem nouit esse foeneratorem? Thom. 2. 2. qu. 78. art. 4. ad ult. respondet, eum nihil peccare, si foenerator alias pecunias habebat, quas mutuae potuisset: peccatum vero committere, si nullas alias habebat pecunias, quia dedit occasionem foenerandi. Sed alij respondent peccare quidem Caium deponentem suas pecunias, quando Titius foenerator nullas alias habebat: sed hoc peccatum non esse contra iustitiam, sed solum contra caritatem. Quia, inquit, Caius non tenetur ex officio impedire, ne Titius foeneretur. Dices, dat occasionem foenerandi, deponendo suas pecunias. Respondet, hoc non facere Caium, vt Titius foeneretur, sed vt iure suo, quia opus, & ius habet deponendi suas pecunias apud Titium. Unde alij cum distinctione respondent: si Caius ob necessitatem, vel aliquam utilitatem suam deponat pecunias, eum ad nihil teneri, quia iure suo vitur; si vero Caius abique vlla necessitate, vel utilitate deponit pecunias, peccabit quidem, sed non contra iustitiam; quia non tenetur ex officio impedire vsuras, sed solum lege caritatis.

Tertio quaeritur, Quid sit dicendum de Caio dante mutuo suas pecunias Titio sibi cognito foeneratori? Respondet, idem esse iudicium, atque de Caio deponente suas pecunias apud Titium cognitum foeneratorem. Item idem est iudicium de Caio dante pecunias suas Titio foeneratori ex aliquo contractu celebrato cum eo.

Quarto quaeritur, Quid sit dicendum de Dominis temporalibus, Magistratibus, Principibus, Aduocatis, Procuratoribus, qui auctoritate, vel statuto, aut lege in causa sunt, vt fo-

neratores exigant vsuras, vel non restituant, vel ne repetantur ab his, qui eas soluerunt? Respondetur, eos in solidum teneri, si vsurarius, vel non potest, vel non vult restituere. Sotus *loc. cit.* Nauar. *c. 17. nu. 275.* Silu. *verb. Vsurâ, 7. q. 10.* Ang. *verb. Restitutio, 1. vers. Vsurarius, nu. 8.*

Quidò queritur, de Confessariis, qui audiunt confessionem vsurarij. Silu. *loc. cit. Ep. verb. Rest. 3. q. 7.* eos teneri in solidum ad restitutionem, inquit, ex denegatione admonitionis sequatur, vt nò fiat restitutio. Sed obscura est huiusmodi responsio. Quare dicendum est, Primò, quandocumque confessarius, siue interrogatus, siue non interrogatus, verbis suis in causa est, vt restitutio non fiat, tunc tenetur ad restitutionem in solidum, quia te habet, vt consulens, vel inducens alium ad non restituendas vsuras. Secundò, si confessarius solum desinit admonere penitentem de vsuris restituendis, non tenetur ad restitutionem, quia non tenetur ex officio consulere bono tertij, sed solum ex officio tenetur consulere bono penitentis, & lege solâ caritatis tenetur bonum tertij procurare.

Sextò queritur, de Notariis facientibus instrumentum, in quo vsurâ continentur? Respondetur, communè esse sententiam, si instrumentum contineat vsuram, quæ in ipso nò exprimitur, V. g. quia in instrumento dicitur, Caium debere Titio centum, cum tamen debeat tantum nonaginta quinque, vel Titium mutuale Caio 100. cum tamen solum mutauerit 95. tunc Notarios obligari in solidum ad restitutionem; quia vi instrumenti conlecti exigitur postea, & soluit vsura. Si verò instrumentum aperte contineat vsuram, quæ in eo exprimitur, tunc non obligari ad restitutionem; quia vi huiusmodi instrumenti mutuatarius, non potest cogi in iudicio ad restituendas vsuras, nisi vbi fuerit consuetudo, vel lex, vt tales vsuræ soluantur. Hac Ang. *verb. Restit. 1. vers. Vsurarius, n. 6.* Sil. *verb. Vsurâ, 7. q. 7.* Rosel. *verb. Restit. 6. n. 4.* Iup. *Gemin. de Vsurâ, com. 3. §. 2. n. 25.* Host. *in Sum. titu. de Vsurâ, §. in aliis autem casibus, §. 17. n. 275.* licet Medina *q. 4. de Vsurâ ad 4. in fine*, dicat etiam in hoc casu non obligari ad restitutionem; de qua re infra statim dicam.

Quid si huiusmodi instrumentum faciat Notarius non in gratiam Titij vsurarij mutuantis cum vsuris, sed in gratiam Caij mutuatarij petentis mutuo pecunias à Titio? Sil. & Ang. *loc. cit.* & Nauar. *c. 17. nu. 276.* aiunt, cum peccare quidè mortaliter, sed non teneri ad restitutionem, quia se habet ex parte mutuatarij, non autem ex parte vsurarij. Quod autem peccet mortaliter, probant ex eo, quod est penitus: nam cù Notarij creantur, iurant se non facturos huiusmodi instrumenta continentia vsuras. Sunt verò qui dicant, hos Notarios non peccare mortaliter, dummodo non mutauerint se non facturos huiusmodi instrumenta; & dummodo post celebratum contractum vsurarium vocati, vel rogati à mutuatario, instrumentum conficiant; quia, inquit, solum est testificatio eius, quod est factum. Item quia exstat Bulla Iulij II. I. quæ incipit (Cum, sicut accepimus) vbi dicitur, Notarios Christianos absque scrupulo conscientie, & incursum poenæ posse instrumenta conficere in omnibus contractibus celebratis inter Christianos, & Iudæos, iuxta formulam capitulorum ipsorum toleratis, & permissis.

Sed reuera verus est, quod Sil. Ang. & Nauar. aiunt, nempe, esse peccatum mortale, quia tale instrumentum non solum est testificatio quomodocumque, sed est tale, cuius vi exigitur postea, & soluit vsura.

Dices, post celebratum contractum vsurarium, non est peccatum dicere vsurario, vt vsuras sibi permissas petat, vel recipiat. Respondetur, sicut vsurarius non solum peccat in celebrando contractu vsurario, sed etiam in petendo postea, vel accipiendo vsuras: sic etiam peccat is, qui verbo, vel scripto dicit vsurario, vt petat, vel accipiat vsuras: quod si instrumentum solum esset ad dicendum mutuatario, vt vsuras solueret, vel daret, tunc non esset peccatum; quia sicut mutuatarius non peccat dando vsuras, ita nec ego, si dicam ei, vt det, verbo, vel scripto. At verò instrumentum Notarij, licet sit factum in gratiam mutuatarij, tamè dat auctoritate vsurario, vt vi eius instrumenti possit vsuras petere etià in iudicio.

Ad Bullam verò Iulij III. Respondetur, in ea solum dici generaliter posse conficere Notarios in contractibus celebratis cum Iudæis toleratis, ac permissis vsurarij contractus non sunt huiusmodi.

Sed occasione huius Bullæ exstitit dubium, An Notarius conficiens instrumentum vsurarium inter Christianum, & Iudæum, peccet, & teneatur ad restitutionem? Respondetur, ex Medina *de Vsur. qu. 4. ad 4. in fine*, non peccare; quia in scriptura huiusmodi, solum est testificatio eius, quod fit nã vi eius non cogitur Christianus solvere vsuras.

Dices, Quid si simus in terris, vbi vsuras coguntur debitores soluere Iudæis, vel secundum leges Principum, vel iuxta consuetudinem Prouinciarum? Respondetur, ex eodem Medina, etiam in hoc casu, non peccare Notarium, quoniam scriptura non est nisi testimonium veritatis; sicut si testis aliquis diceret suum testimonium coram Iudice, quod ille, nimirum vsurarius contractus celebratus fuerit tali anno, tali die, tali loco, inter Christianum talem, & talem Iudæum. Vbi verò est lex obligandi ad soluendas vsuras, Notarius tenetur in solidum, vt docet Sil. *7. q. 8.*

Septimò queritur de testibus, qui scienter interueniunt actui vsurario, cum actus huiusmodi absque testimonio nò valeat? Respondetur, eos teneri ad restitutionem in solidum. Sil. *verb. Vsurâ, 7. q. 9.* Ang. *verb. Restitut. 1. vers. Vsurarius, n. 7.* Nauar. *c. 17. nu. 277.* Idem est Iudicium de Prælati, & aliis scienter subscribentibus actui vsurario. Sil. & Ang. *locu supra citatis.*

Octauò queritur de Mediatoribus, qui Proxenetæ dicuntur, qui ex parte feneratorum interueniunt, vt contractus vsurarij celebrentur? Respondetur eos etiam in solidum teneri ad restitutionem. Ang. *loc. citato, nu. 5.* Silu. *verb. Vsurâ, 7. q. 3.* Nauar. *c. 17. nu. 266.*

Nonò queritur de Familiis, vel ministris feneratorum? Respondetur, si nomine feneratorum, quorum sunt famuli, vsurarium contractum celebrent, eos in solidum teneri secundo loco post ipsos feneratoros; & in hoc omnes conueniunt. Verum tota difficultas est de illis familiis, qui non cooperantur in vsurario contractu celebrando, sed solum seruiunt post factum vsurarium contractum, chartis scribendo mutuo, quod datur, vel pignora; vel solum recipiunt vsuras, quas soluit mutuatarius, vel solum petunt à mutuatario solutionem vsuræ, vel solum gestant, aut seruant, aut numerant pecuniam in dando, vel accipiendo mutuo.

In hac re sunt duæ opiniones. Prima est, huiusmodi famulos, nec ad restitutionem teneri, nec peccare. Ita Sotus *li. 6. de Iustit. q. 1. ar. 4. ad fin.* Ang. *verb. Restitutio, 1. vers. Vsurarius, nu. 9.* Silu. *verb. Vsurâ, 7. q. 4.* Lup. *Gemin. de Vsur. com. 3. §. 1. nu. 39.* probant, quia huiusmodi famuli nihil cooperantur in contractu vsurario.

Secunda sententia est eorum, qui volunt istos famulos peccare, & teneri ad restitutionem, etiam si nihil ex vsuris ad ipsos peruenerit. Nauar. *c. 17. nu. 267.* & intelligitur, quando huiusmodi famuli nouerint pecuniam esse vsurariam. Videtur prima opinio esse probabilior ob rationem dictam.

Decimò queritur de Tutoribus, Curatoribus, Administratoribus? Respondetur, istos, quando nomine proprio exercent vsuras, nimirum in seipsis, vel inconsultis iis, quorum bona administrant, teneri ad restitutionem in solidum, & principaliter ipsos verò, quorum bona administrant, non teneri, nisi quatenus aliquid ex vsuris conuersum est in bonum ipsorum. Quando verò exercent vsuras ex consensu eorum, quorum bona administrant, vtique tenentur ad restitutionem in solidum, sed principaliter ij, quorum nomine vsuræ sunt acceptæ; alij verò minus principaliter, hoc est, si primi non restituunt. Sic Inno. *in c. Michael, de Vsur. & Glo. ibid. Host. in Sum. titu. de Vsur. Lap. Alleg. 93. n. 4.* Palu. *in 4. dist. 15. q. 2.* Silu. *verb. Vsurâ, 7. q. 4.* Soc. *lib. 6. de Iustitia, q. 1. art. 4.*

Vndecimò queritur, An, & quomodo hæredes vsurarij restituere teneantur? Respondetur, conuenire inter omnes, eos non solum in foro conscientie, & interiori, sed etiam in exteriori obligari ad restitutionem. *c. Tua nos, de Vsur. & nò solum teneri restituere vsuras, sed etià damnâ, quæ sequuntur*

funt in mutuatariis, à quibus vſuræ ſunt extorta. Lege Couat. lib. 3. var. reſol. c. 3. n. 7. Si roges, an hæredes teneantur ad reſtitutionem vitæ vitæ, & facultatem hæreditatis, quâ habent? Reſpond. ex communi ſententia, quando conſecerint inuentarium, cogi quidem eos ad reſtitutionem in foro extenſiori, ſed in foro interiori non obligari. Ita Couat. lib. 3. var. reſol. c. 3. n. 8. Et in c. Quamquam, de vſur. dicitur, hæredes teneant iuxta facultates ipſorum. Si ſecundo roges, quando ſunt plures hæredes, quomodo obligentur ad reſtitutionem? Reſpond. ſingulos teneri pro rata, vt docet communis opinio. Si tertio roges, quid ſi fuerint duo hæredes, & vnus eorum, aut noluit, aut nõ poſſit reſtituere, an alter teneatur in integrum? Reſpond. ex Abb. in c. Tua nos, de vſur. veteres Canoniſtæ, quia cenſebant omnia bona vſurarij eſſe tacite hypothecata, ſententiam teneri in integrum, ſed iuniores Canoniſtæ cenſent, ex rigore iuris non teneri niſi pro rata. Sic etiam Nauar. c. 17. n. 278.

Duo decimo quaeritur, an ſi licitum Titio petere mutuũ à Caio feneratori, quem nouit nonniſi cum vitæ mutuatarium? Reſpon. non eſſe licitum petere mutuũ à Caio ſub vſuris, ſicut non eſt licitum petere ab aliquo, vt iuræ per h. l. ſ. de os. Ita S. Tho. communiter receptus 2. 2. q. 78. ar. 4. Ratione probatur, quia non eſt mihi licitum petere à te aliquod, quod tu abſque peccato facere non poteris: nam eo ipſo petere, vt peccares. Secundo licitum eſt Titio petere mutuũ à Caio, dummodo non petat ſub vſuris, & dummodo petat, vt ſubſtinetur ſure, vel alterius neceſſitati. Ita S. Tho. loc. cit. communiter receptus. Verũ difficultas prima eſt, an ſi Titius nullam habeat neceſſitatem, licet poſſit petere mutuũ à Caio? Duæ ſunt opiniones: Prima aſſertit poſſe licet petere, mirum propter bonum ſuum vite, vel delectabile, vel alterius conuulſis: mirum propter ludos, ſpectacula, & epulas, ſive conuiuia. Ita Caiet. 2. 2. q. 78. n. 4. Ang. ver. vſur. 2. n. 2. vbi ait, à Caio petito licitum eſt petere mutuũ, etiam ſi licitum eum datum ſub vſuris pro opere non ſolum neceſſario, ſed etiam vite, immo etiam indifferenti. Id probat ex Innoc. Hoſi. Abb. Ant. But. Anania in c. ſuper eo, de vſur. ſor. lib. 6. de iuſt. g. 1. art. 2. ait ſufficere vt neceſſitas ſit ad conſeruandum decentem ſtatum, & ornatum. Secunda opinio ait, non eſſe licitum Titio petere mutuũ à Caio etiam parato, niſi tantum pro opere licito, & neceſſario. Sil. verb. vſur. 7. q. 1. vbi ait, eſſe mortale peccatum, ſi aliter petatur, quia peccatum eſt offerre materiam, & occaſionem alteri peccandi. Sed prima opinio eſt probabilior, quia nõ eſt peccatum, ſi ego vt ture meo, etiam quando ſcio te ex malitia tua peccaturum: non enim tunc me obligat lex charitatis, vt ego me abſtineam ab eo, quod eſt mihi licitum.

Altera difficultas eſt, An ſi Titius petat mutuũ à Caio pro opere, quod ſit veniale peccatum, mirum pro otioſe ludendo, vel epulando, peccet mortaliter? Duæ ſunt etiam opiniones. Nam Sil. loc. cit. ait, eo ipſo, quod Titius petit pro opere vano, peccare mortaliter, quia cum nullum ius habeat faciendi opus vanum, conſequenter non habet ius petendi mutuũ, & proinde petendo mutuũ, eo ipſo inducit aliu ad vſuras. At vero Caiet. & Sor. loc. cit. aunt Titium non peccare mortaliter, ſed ſolum committere peccatum veniale, mirum pro vano opere petendo mutuũ. Ratio eorum eſt, quia in hac petitione mutuũ ſolum eſt peccatum in vano illo opere, pro quo mutuũ petitur: na ex alia parte, quia Caius ex malitia ſua peccat mutuoando cum vſuris, peccati eius non imputatur Titio: ſicut, inquit, ſi femina egrederetur domo, cum ſciret ſe concupiſcendum à ſaluto iuvene, peccaret quidem venialiter, ſi otioſe egrederetur, nõ tamen mortaliter, quia peccatum lateat iuueniſei non debet imputari.

Tertia difficultas eſt, An ſi Titius eſſet in extrema neceſſitate conſtitutus, poſſet licet petere mutuũ à Caio etiam ſub vſuris? Sil. & Ang. ex Innoc. c. Super eo, de vſur. reſpondent, licet poſſe petere, quia hoc non eſt inducere alium ad peccatum, ſed tantum inducere, vel conſulere minus malũ ad curandum malus. Porro in eodem caſu, Caium feneratori non nõlle mutuoare, niſi cum vſuris, nec aliter velle ſuccurrere Titio extreme laboranti: tunc Titius petendo à Ca-

io licet: Mutuo mihi etiam cum vſuris, niſi aliud facit, niſi: Ne ſinas me mori, ſed ſuccurre mihi, etiam cum vſuris: & licet eſſe aunt conſulere minus malũ parato alioqui ad faciendũ malus. Aliorũ verò eſt opinio, id non eſſe licitum. Sed quia tota difficultas reducit ad eam, qua quæritur, vtrũ poſſimus licet conſulere minus malũ parato ad faciendũ malus, & de hoc ſupra egimus in quarto Tractatu Decalogi: ideo illic lectorem tranſmittimus.

De pœnis vſurariorum.

CAPVT XVIII.

QVÆRITVR, An crimen vſuræ ſit Eccleſiaſticum, an verò ſeculare, id eſt, pertinet ad iudicem Eccleſiaſticum, an verò ad ſeculare? Duæ ſunt opiniones. Prima opinio ait eſſe Eccleſiaſticum ſimpliciter. Glo. in c. Cum ſit generale, de For. comp. & c. 2. de Off. ord. & Clem. Diſpenſatio, de iudic. & c. Ex litteris, de iur. iur. Alex. conſ. 2. q. n. 6. lib. 4. Dec. conſ. 170. la. conſ. 133. lib. 4. & hanc opinionem communem eſſe teſtatur Alber. c. de vſuris, n. 3. & ea opinio probari videtur ex c. 1. & 2. Et c. Præterea, de vſur. vbi laici vſurarij à Iudicibus Eccleſiaſticis puniuntur pena excommunicationis. Opinio ſecunda ait, eſſe crimen mixtum, & ita iudicem ſeculare poſſe inter laicos de hoc crimine iudicare, quãuis inter clericos ſolum iudex Eccleſiaſticus iudicet. Archid. in c. Quid dicam, 4. q. 4. Salic. in Leſ. §. fin. c. 8. C. de vſur. Barbat. in c. Cum ſit generale, de For. comp. Hanc verorem eſſe ſententiam exiſtimant Couat. lib. 3. var. reſol. c. 3. quia nullibi ius Canonicum hoc crimen reſeruauit Eccleſiaſticis iudicibus. Immo in ca. Poſt miſerabilem, de vſur. permittit ſecularibus iudicibus de hoc crimine cognoſcere. Item, quia non ſolã lege ſupernaturali eſt prohibita vſura, ſed etiam lege naturali, & etiam, vt homicidium, iurium, & adulterium.

Notandum igitur eſt, olim cum legibus ciuilibus aliqua vſuræ permittentur, ceptum eſſe in Eccleſiam introductum, vt de hoc crimine ſolum iudices Eccleſiaſticis iudicarent; quia Eccleſia nullas vnquam vſuras permiſit. Item, quia aliquando accidit, vt dubium ſit, ſine vſurarij, an nõ aliquis contractus: ideo Eccleſia excepti etiam de vſuris cognoſcere; quia cum quaſtio eſt iuris, non facti, hoc eſt contractus ſit vſurarius, an non, potius pertinet ad iudices Eccleſiaſticos, quã ſeculares.

Prima poena vſurarij eſt infamia. eſt enim vſurarius infamis ipſo iure tam ciuili, quã Canonico. l. Improbium factum. C. Ex qui. cauſ. infam. erro. Et c. Infamis, 3. q. 7. 4. Porro. Vnde clericus vſurarius eſt ipſo iure intatus. Abb. in c. Inter dilectos, de exceſ. Præl. quare ab officio obtinendo repellitur. Glo. in c. Præterea, de vſur. ſed Epifcopo permittitur, vt hanc infamiam poſſit tollere pro beneficio Eccleſiaſticis obtinendo poſt peccatam poenitentiam. Gl. in c. Præterea, et. & licet nõ ſit à beneficio depoſitus ipſo iure, eſt tamen deponendus tam à beneficio, quã in officio. Io. And. & Panor.

Secunda poena vſurarij continetur in c. Quamquam, de vſur. in 6. vbi ſtatuitur, peccare ſacerdotem, qui vſurarij manifeſti confessionem audiuerit, vel eum abſoluerit, vel ei aliquod aliud ſacramentum miniſtrauerit, antequam vſuras, quatenus potuerit, reſtituat, aut preſtet cautionem idoneam de reſtituendo hiſ, à quibus vſuras extorſerit, ſi præſentes ſint, alioqui iſ, qui ipſi acquirere poſſunt, aut ſi non ſint tales Epifcopo, aut eius Vicario, aut ipſius proprio Parocho coram peſſonis fide dignis, aut aliquo Notario ex Ordinarij mandato; ita vt in cautione exprimat veram ſummam debiti ſi ſeruit, ſi autem, arbitrio recipientis moderando. Qui ſi ſcienter obligationem in nouem debito receperit, ad reſtituendum reſtitutum tenebitur. Item vſurario nolet hoc facere, nemo potest eſſe teſtis in teſtamento, nec eius confessionem audire: nec vſurarius potest in loco ſacro ſepeliri, & eius teſtamentum eſt ipſo iure irritum.

Quæres, quid in hoc capite per manifeſtum vſurariũ intelligatur? Reſpondetur, intelligi eum, qui eſt notorius per

evidentiam facti: quales sunt, qui sunt in conspectu populi
 vitas exercent, tot id conscientibus, ut nulla possit tergi-
 uerfatione celari. Nec requiritur, ut plures actus usurarios
 exercent, ut aliqui putarunt, sed satis est, ut unum actum usura-
 rium publice exercent, ut ait Nau. cū Abb. & alijs, in *Mā. c.*
17. n. 280. Non requiritur etiam, ut usuram exercent in mu-
 tuo formaliter, satis est ut exercent eam in mutuo virtuali-
 ter: nimirum vendendo merces, vel quancumque rem multo
 canus, quam sit iustum pretium, ob dilatum ad tempus so-
 lutioem, ut ait Nauar. *ibid.* & Sil. *verb. Usur. g. 2. & Pano.*
in c. Ad nostram, de emp. c. 10. n. 19. Item manifestus usurarius
 dicitur, quicumque est notorius, vel per sententiam iudicis,
 vel per propriam confessionem in iudicio, ut ait Couar. *loc.*
cit. Sil. & Nauar. locis cit. Ang. verb. Usur. 2. n. 19. Abb. in *c.*
Quia in omnib. de Usur. Quare non sufficit, si usurarius pro-
 prium crimen fateatur, etiam coram testibus, aut Sacerdote
 extra confessionem sacramentalem. Nec sufficit, si usurarius
 infamā labore, aut quod adsint argumēta, vel iudicia usu-
 rae contra eum.

Si secundo quæras, quid in hoc cap. per idoneam cautio-
 nem intelligatur? Respondetur, intelligi cautionem cum pi-
 gnoribus, vel fideiussoribus: quod usurarius pignora, vel fi-
 deiussores dare non possit, sufficit, ut iuret se restitutum us-
 uras, & iuret se non posse dare pignora, vel fideiussores, ut
 dicit Nauar. *c. 17. n. 279.* Quod si usurarius sit in periculo
 mortis, & velit prædicta præstare, sed non possit, quia vel est
 in solitudine, vel in mari, naufragio, vel est correptus subito
 aliquo morbo mortifero, ut ea præstare non possit, potest
 absolute à quocumque Sacerdote, dummodo, si per tempus
 vacauerit, iuret se restitutum, quæ ex prædictis potuerit.
 Quod si adsint aliqui, declaret coram illis se illa debere, &
 præcipere, ut de bonis suis restituantur, & confessarius ob-
 tineat ab eo facultatem prædicta omnia explicandi. Ordina-
 rio, ut si ipse conualuerit, Ordinarius curam habeat eum
 cogendi ad prædicta præstanda. Quod si non conualuerit,
 possit Ordinarius cogere usurarij heredes, ut impleant præ-
 dicta, ut ait Nauar. *c. 17. n. 280.* Item in *d. c. Quamquam,* per
 eos, qui alijs acquiritur, intelliguntur liberi in patris pote-
 state constituti, & semper proprii, aut bona fide possessi, ut ait
 Nauar. *c. 17. n. 281.* Si tertio quæras, An sicut usurarij mani-
 festi testamentum ipso iure est irritum, sic etiam sit codicil-
 lus, & quæcumque alia ultima voluntas? Respondetur, esse
 irrita, sic glo. communiter recepta in *c. Quamquam, de Usu.*

Dubium, an pena huius capitis comprehendere intelli-
 gantur Iudæos in temporalibus subiectos Principibus Chris-
 tianis, quando manifesti sunt usurarij? Respondetur, aliquos
 dicere, eos comprehendere: Sed mihi videtur probabilis op-
 positum, ut ait Rosel. *ver. Restitutio. g. n. 74.* cum Franc. Aret.

Tertia pena usurarij est in *c. 1. de Usur. lib. 6. vbi* statuitur,
 ut nec Collegium, nec Vniuersitas, nec quæcumque alia sin-
 gulares persone cuiuscumque status sint, vel dignitatis, alie-
 nigenis, & quibuscumque non oriundis ex eadem Republ.
 qui publice exercent, aut exercere volunt usuras, conducant
 domos, ut in illis usuras exercent, aut conductas habere si-
 nant, aut habitare in terris suis, sed intra 3. menses eos expel-
 lant, in posterum eos numquam admittant. Alioquin contra-
 riarum facientes, si sint persone Ecclesiast. Patriarchæ, Ar-
 chiepiscopi, vel Episcopi, ipso facto incurrunt penam sus-
 pensionis: si vero sint minores persone Ecclesiast. incurrant
 ipso facto penam excommunicationis: si vero sit Collegiū,
 aut alia Vniuersitas, ipso facto incurrat penam interdicti.
 Quam si animo indurato per mensem sustinerint, ex eo
 tempore terræ ipsorum Ecclesiastico interdico subiaceant,
 donec usurarios prædictos expellant. De laicis vero præci-
 pitur ibidem, ut per suos Ordinarios, cessante privilegio cō-
 pellantur per censuram Ecclesiasticam. Vnde non sunt ipso
 facto excommunicati in eo capite.

Dubitatur etiam, an qui locant domos Iudæis usurarijs,
 hac lege comprehendantur, dictæq; penæ subiaceant? Dux
 sunt opiniones: Prima asserit, eos hac lege comprehēdi. *Gem.*
in c. 1. de Usur. in 6. Silu. verb. Usura. g. 22. Ang. eod. ver.
2. n. 14. Altera opinio negat eos hac lege comprehēdi. Ro-

sel. *verb. Restitutio. g. n. 34.* & citat Franc. Aretin. hoc penam
 probabile Tabien. *verb. Usura. g. 5.* & certè est valde pro-
 babilis sententia.

Quarta pena Usurarium est in *Clem. 1. de Usu.* vbi sta-
 tutum est, ut Communitates, Potestates earum, Rectores, iu-
 dices, & quicumque alij officiales, qui condiderint, scripte-
 rint, vel d. ctauerint statuta, quibus usurae permittuntur ex-
 tra, & compelluntur solui, aut prohibentur repeti, postquam
 solute sunt, sint ipso facto excommunicati. Insuper etiam,
 qui scienter etiam iudicare præsumperint, ut usurae solu-
 tur, aut ne restituantur, eum repetuntur, postquam solute
 fuerint, ipso facto excommunicantur. Item statuitur, veni-
 præfata statuta deleantur intra 3. menses ab his, qui possunt
 ea auctoritate desere, sint ipso facto excommunicati. Preter-
 ea, ut ij, qui ea statuta, vel similem consuetudinem serua-
 runt, sint ipso facto excommunicati. Item statuitur, ut quan-
 do agitur de usura, quibus aliquis commisit præsumptis,
 cogatur censuris ad exhibendos libros suorum rationum,
 ut interim res commodius cognoscatur. Hæc ibi.

Notandum est, non incidere in hanc penam, communi-
 tatem aliquam, vel Principem, qui lege, vel statuto decernit,
 ne Iudæi, vel alij Usurarij certam usuram exigant, nimirum
 magnam. *Glo. ibidem* communiter recepta: aliud enim est
 statuere, ne magna usura exigatur, aliud vel d. statuere, ut
 exigatur. Item non incidunt in hanc penam Communi-
 tates, vel Principes, qui solim impune permittunt usurarios,
 id est, qui solim desunt punire usurarios.

Vltimo est notandum, *Clem. 1. de Sepult.* statutum esse, ut
 qui usurarios manifestos scienter sepelire præsumperint con-
 tra id, quod est statutum in *c. Quamquam, de Usur. lib. 6.* sit
 ipso facto excommunicatus, neque absoluaui quoadque
 ad arbitrium Episcopi satisfecerit.

Dubium tamen est, an Rex, vel Imperator, vel alius Prin-
 cepts non agnoscens in temporalibus superiorum, peccet, si
 impune permittat in terris suis Iudæos usurarios? Respon-
 deo, non peccare, si solim permittit hoc scyfu, quod non pun-
 nit eos: an etiam Papa in terris Ecclesiæ eos permittit. *Nauar.*
c. 17. lib. 4. tit. de Iudæis.

Si secundo roges, an peccet Rex, siue Imperator, vel alius
 Princeps, si auctoritate sua faciat, aut cogat, ut usurae pronul-
 se Iudæis soluantur à debitoribus? Dux sunt opiniones: Pri-
 ma asserit, eos peccare, & incidere in penam *Clem. huius.*
 Ita Silu. *verb. Usura. g. 38.* Ang. *eod. verb. 4.* & citant Card.
 Anan. Alex. Imo. Primo, quia in *d. Clem. aperte* dicitur. Secun-
 do, quia in *c. Post miserabilem, de Usur.* clare dicitur, ut imbeci
 Iudæos usuras restituere. Opinio secunda ait non peccare,
 ita Nau. *confer.* quia consuetudo in contrarium potuit ab-
 rogare iura posita. Et sicut soluere usuras non est contra
 ius naturale, licet exigere sita facere ut soluas usuram, non
 est contra ius naturale.

De alijs dubijs circa usuras.

CAPVT XIX.

Hæc erat tractandum de multis dubijs, quæ sunt circa
 usuras in ipsis contractibus, nimirum. Primo, de usu-
 ris circa deposita & commodata. Secundo, de usuris
 circa pignora, & hypothecas. Tertio, de usuris circa emptio-
 nes & venditiones. Quarto, de usuris in locato, & condoto.
 Quinto, de usuris in contractu Societatis. Sexto, de usuris in
 fideiussoribus. Sed de his omnib. disputatū à nobis est in *tra-*
cto contract. in sing. materijs. Et hæcenus quidem de Usuris.

In hoc tractatu de Delictis, agendum nobis erat de bello
 iniusto, & de obligatione restituendi ea, quæ ex bello ini-
 sto acquiruntur. Verum hoc melius tractabitur in materia
 de status personarum, etiam ageretur de status militum.

Supererat postremo ad rotundum hunc tractatum de Deli-
 ctis absoluaudum, agere in speciali de quasi delictis, hoc est,
 de obligatione restituendi octa ex quasi delictis: sed quia de
 hac re differimus in *Tractatu de Restitutione in communi,*
 ideo in præsentia omittimus.

FINIS LIBRI QVINTI.

INSTI-